

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Rozbor motivů evropských integračních procesů

Analysis of the motives of European Integration Processes

Václav JÍŠA

Plzeň 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Václav JÍŠA**
Osobní číslo: **K09B0526P**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Rozbor motivů evropských integračních procesů**
Zadávající katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Vymezte podstatu a obsah motivů evropské integrace.
2. Analyzujte oprávněnost a aktuálnost motivů evropské integrace v dnešní době.
3. Na příkladů vybraných motivů proveďte ekonomickou analýzu jejich aplikace či naopak absence v procesu evropské integrace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 40 - 60 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- BALDWIN, R.; WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1807-1
- CIHELKOVÁ, E.; JAKŠ, J. a kol. *Evropská integrace - Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0
- KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace. 2. aktualizované vydání*. Brno: Barrister a Principal, 2007. ISBN 978-80-7364-044-6
- ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-472-4

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. et Ing. Miloš Nový

Katedra ekonomie a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce: 30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 4. května 2012

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. listopadu 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Rozbor motivů evropských integračních procesů“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 4. května 2012

.....

podpis autora

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Ing. et Ing. Miloši Novému za cenné rady, připomínky, poskytnutou odbornou pomoc a věnovaný čas při zpracování této práce.

Obsah:

Úvod.....	7
1 Vymezení podstaty a obsahu motivů novodobé evropské integrace.....	10
1.1 Přehled, popis a aktuálnost motivů evropských integračních procesů.....	10
1.1.1 Překonání destruktivních sil nacionalismu evropskou soudržností.....	11
1.1.2 Ochrana před sovětskou rozpínavostí	12
1.1.3 Opětovné začlenění Německa do mezinárodních politických a ekonomických vztahů.....	13
1.1.4 Omezit politickou, ekonomickou, vojenskou a kulturní dominanci USA nad západní Evropou	17
1.1.5 Aplikace „amerického modelu“ ekonomického růstu, prosperity a politické stability.....	21
1.1.6 Zabezpečení vlivu a bezpečnosti relativně malých západoevropských států v nestabilním světě.....	22
1.1.7 Další motivy rozvinuté v průběhu integračního procesu.....	23
2 Teorie evropské ekonomické integrace	24
2.1 Vymezení pojmu integrace	24
2.2 Stádia ekonomické integrace a jejich aplikace v rámci evropské integrace.....	25
2.2.1 Zóna volného obchodu.....	25
2.2.2 Celní unie	26
2.2.3 Společný trh	27
2.2.4 Hospodářská a měnová unie.....	27
2.2.5 Politická unie.....	28
3 Analýza aktuálnosti a oprávněnosti motivů evropských integračních procesů v dnešní době	29
3.1 Spolupráce a vliv Německa a Francie v rámci EU.....	29
3.1.1 Německo – francouzský tandem při záchraně eurozóny.....	29
3.2 Hodnocení Smlouvy o fiskální odpovědnosti	31
4 Dluhová krize eurozóny a ohrožení společné měny euro.....	33
4.1 Charakteristika dluhové krize a jejího vzniku.....	33
4.2 Řecká nemoc eurozóny a otázka celého jižního křídla eurozóny	34
4.3 Je Evropa resp. eurozóna optimální měnovou oblastí?.....	37
4.4 Řešení pro eurozónu?.....	39
4.5 Hodnocení dluhové krize z pohledu Řecka.....	42

5	Budoucnost evropské integrace	44
5.1	Vícerychlostní Evropa.....	44
5.2	Variabilní geometrie, Evropa na jídelníčku	44
5.3	Rozpad Evropské unie.....	45
5.4	Cesta od fiskální unie k unii politické.....	45
5.5	Další možné budoucí scénáře vývoje EU.....	46
5.5.1	Úspěšné překonání současné krize a další rozšíření eurozóny	46
5.5.2	Rozpad eurozóny ve stávající podobě a vytvoření nové měnové unie.....	47
6	Závěrečné hodnocení.....	48
7	Závěr.....	51
	Seznam tabulek	52
	Seznam obrázků.....	53
	Seznam použitých zkratk	54
	Seznam použité literatury	56

Úvod

Svoji bakalářskou práci s názvem Rozbor motivů evropských integračních procesů jsem si zvolil především z toho důvodu, že v souvislosti se současnou dluhovou krizí současných vyspělých tržních ekonomik se vedou neustále diskuse a hledají se cesty jak v řadách ekonomů, tak politiků, jak se z této krizové situace dostat a do budoucna těmto dluhovým krizím zamezit, především jsou diskuse směřovány na otázky současné dluhové krize eurozóny a jejího případného prohlubování. Toto téma mě jako občana České republiky a studenta ekonomie zajímá jak z pohledu nastínění a zodpovězení některých otázek řešení dluhové krize, tak z pohledu na otázku vstupu ČR do eurozóny, k čemuž jsme se zavázali již při našem vstupu do samotné Evropské unie.

Evropská unie (dále jen EU) představuje jedinečné společenství 27 evropských zemí, z nichž každá se postupem času začlenila do integračního úsilí započatého z iniciativy Francie a Německa na začátku padesátých let vznikem Evropského společenství uhlí a oceli. Mluvíme tak o více než šedesátiletém integračním úsilí, které se stále a více prohlubovalo. Všech 27 členských zemí EU je propojeno hospodářsky a politicky. Díky zatím poslednímu rozšíření EU o Bulharsko a Rumunsko má EU již 23 úředních jazyků a přibyla také třetí abeceda – cyrilice. V současnosti ve 27 členských státech EU žije více než půl miliardy obyvatel (v roce 2011 měla EU 502 477 005 obyvatel). EU nese zásluhy za zachování míru, stability a prosperity, u milionů lidí se zasloužila také o zvýšení životní úrovně, dala vzniknout společné evropské měně a postupně buduje jednotný evropský trh, který umožňuje volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu mezi členskými státy.

Evropské integrační snahy byly v počátku motivovány zlepšováním vztahů mezi Francií a Německem a nalezením jejich nového uspořádání vzájemných vztahů. Druhá světová válka se udála pouhá dvě desetiletí po té první a zařadila se tak jako čtvrtá v pořadí za posledních 130 let, kdy se Francie a Německo ocitly v centru zatím nejděsivějšího válečného konfliktu v dějinách. Evropa stála před otázkou, jak se vyvarovat chybám a omylům z minula a položit základy pro trvalý mír mezi ještě nedávno válčícími národy. Klíč k řešení problému spočíval ve vybudování vztahů mezi Francií a Německem na zcela nových základech, jinak řečeno, docílit vytvoření užších vazeb mezi těmito dvěma státy. První krok evropské integrace tedy spočíval v upevnění

hospodářské spolupráce s jednoduchým předpokladem: U států, které spolu obchodují a jsou tak na sobě ekonomicky závislé, je méně pravděpodobné, že vyvolají ozbrojený konflikt. Ale kromě tohoto motivu existuje řada dalších, které hodlám v této bakalářské práci nastínit a zabývat se jimi.

Cílem mé bakalářské práce bude vymezit obsah a podstatu motivů evropských integračních procesů, které vyústily v postupné sjednocování Evropy a poté u těchto motivů objasnit a analyzovat jejich aktuálnost a oprávněnost v dnešní době s důrazem na provedení ekonomické analýzy aplikace či naopak absence těchto vybraných motivů v procesu evropské integrace. Závěr by měl tedy poskytnout odpověď na otázku, kam v rámci jednotlivých evropských integračních procesů Evropa došla, především se zaměřením na ekonomický motiv, jenž byl prozatím ukončen vznikem evropské měnové unie.

První kapitola mé bakalářské práce se věnuje jednotlivým motivům evropských integračních procesů, zdůrazňuje podněty vedoucí k evropské integraci a nastiňuje jejich aktuálnost v současné době.

Druhá kapitola mé bakalářské práce pojednává o samotném pojmu integrace jako takové, následně se nejprve teoreticky zabývá jednotlivými stádii ekonomické integrace a poté přibližuje jejich proces aplikace v rámci evropské integrace.

Třetí část mojí práce je zaměřena na konkrétnější přiblížení aktuálnosti a oprávněnosti motivů evropských integračních procesů v dnešní době na konkrétním příkladu vzájemných vztahů a spolupráce Německa a Francie v souvislosti s problémy eurozóny.

Čtvrtá kapitola si klade za cíl charakterizovat současnou dluhovou krizi, která tíží eurozónu, odpovědět si na otázku, zda je Evropa resp. eurozóna optimální měnovou oblastí a nastínit možná řešení pro eurozónu. Přiblížím zde také aktuální vývoj řecké problematiky, tj. pohled na řešení jeho ohromného dluhu, na kterém se v nedávné době dohodly všechny zúčastněné strany. V závěrečných dvou podkapitolách této kapitoly mi tedy půjde o to, zodpovědět si otázku, jak by bylo možné, aby se eurozóna dostala z krize.

Pátá část práce bude navazovat na předešlou kapitulu a rozvíjet jí v otázce dalšího směřování evropské ekonomické integrace a dalších možných scénářů vývoje EU. Cílem této kapitoly bude především zjistit, jestli je EU schopná dojít až do stádia

politické unie a posléze v závěrečném hodnocení načrtnout, jak by tato politická unie mohla přibližně vypadat.

1 Vymezení podstaty a obsahu motivů novodobé evropské integrace

Po skončení druhé světové války se jako hlavní motiv snah všech zúčastněných ukázala snaha o spolupráci evropských států, která měla vést ke zmírnění rivality národních států jako potenciálního zdroje agrese. Na pořadu dne stály úvahy o poválečném uspořádání Evropy, které by zabránilo opakování hrůz války. Druhá světová válka představovala vražedný ozbrojený střet jako nikdy předtím, jeho děsivou bilancí bylo přes 50 milionů obětí. Mohutné nálety prakticky srovnaly se zemí celá města (např. Varšava, Drážďany, Rotterdam). „*Evropský ekonomický potenciál se snížil minimálně o 50 %: došlo k naprostému měnovému krachu, jednotlivé měny devalvovaly; chyběly zlaté rezervy na krytí jejich hodnoty. Navíc byla zpřetrhána tradiční obchodní spojení.*“ [6, s. 352].

Již krátce po skončení druhé světové války bývalý ministerský předseda Spojeného království Winston Churchill vyzval při svém projevu 19. září 1946 na univerzitě v Curychu celou Evropu, aby za sebou nechala zlo nacionalismu a války a provedla kroky, které by jí učinily „...*tak svobodnou a šťastnou, jako je dnešní Švýcarsko.*“ Tím měl na mysli „...*znovuvytvoření evropské rodiny v takové míře, jak je to možné, a vybudování institucionální struktury, která jí umožní žít v míru, bezpečí a svobodě. Musíme vybudovat něco jako Spojené státy evropské.*“ Velmi důležitým faktorem podle Winstona Churchilla mělo být smíření Francie a Německa, přičemž jako jádro budoucí Evropy označil francouzsko-německé společenství. Spojené království, Commonwealth, USA a SSSR měly být „...*přáteli a patrony nové Evropy a zastávat se jejího práva žít a být úspěšná.*“ [24].

1.1 Přehled, popis a aktuálnost motivů evropských integračních procesů

Evropský kontinent byl, jak se po druhé světové válce velmi rychle ukázalo, stále ostřeji rozdělen začínající studenou válkou, ale byl poznamenán především dopady ničivé druhé světové války a tedy i ztrátou hospodářského a politického vlivu evropských mocností ve prospěch dvou vzniklých supervelmocí, USA a Sovětského svazu. Všechny tyto aspekty představovaly pro aktéry evropské demokratické politiky i obnovujícího se

tržního hospodářství dobré důvody k prosazování prvků mezinárodní a nadstátní spolupráce.

Základní motivace integračního procesu tedy vycházely ze společného jmenovatele, že s pohledem na dvě zrozené supervelmoci válka oslabila Evropu a že bude třeba společným úsilím její pozici v celosvětovém kontextu zkonsolidovat a posilovat. [3].

1.1.1 Překonání destruktivních sil nacionalismu evropskou soudržností

Jedná se o klíčový a nejnápadnější motiv evropské integrace, který v minulosti stál v podstatě za všemi pokusy o sjednocení kontinentu. Tato potřeba se díky již výše zmíněným hrůzám druhé světové války (stejně tak jako té první) jen zdůraznila. Obě předchozí války, rozpoutané na evropském kontinentu, byly zapříčiněny střetem národních států a jejich ambicí. Mnoho Evropanů došlo k závěrům, že na základě klasického národního státu není možné perspektivně zajistit bezpečnost, tudíž se velmi rozšířeným názorem stalo přesvědčení, že tuto perspektivu může zajistit jen sjednocující se Evropa. Známý francouzský politik a ekonom Jean Monnet přišel s ambiciózním plánem, podle něhož by západoevropská integrace mohla vést přes společnou správu v odvětvích souvisejících s těžbou uhlí a výrobou oceli. Zmíněná odvětví představovala velký strategický význam vzhledem k jejich nezbytnosti pro vedení války a výrobu zbraní. Ze stejného důvodu byla také nutná jejich kontrola.

Aktuálnost motivu:

Podle mého názoru dnes bereme evropský mír jako samozřejmost a nepřipouštíme si vidinu další hrozivé války. Přesto je třeba se na současnou Evropskou unii i nadále dívat jako na nástroj sloužící k dosažení mírového soužití evropských národů, a to i vzhledem k možným radikálním myšlenkám, které se mohou objevit ve státech Evropské unie, které jsou nejvíce postiženy dluhovou krizí. V řeckém tisku se dokonce objevila fotomontáž zobrazující německou kancléřku Angelu Merkelovou v nacistické uniformě, což je dost svérázný a nebezpečný způsob vyjádření nesouhlasu s politikou Německa na řešení řecké dluhové krize. Takové nedůstojné a zavrženíhodné narážky jen rozdmýchávají další vášně, které ničemu neprospějí. Jako alarmující mi pochopitelně působil i vznik Maďarských gard připomínajících svými uniformami maďarskou fašistickou stranu z období druhé světové války. Odvolací soud je sice rozpustil a toto rozhodnutí potvrdil i nejvyšší soud, ale její příznivci tu stále jsou.

1.1.2 Ochrana před sovětskou rozpínavostí

Již v meziválečném období panovaly obavy z ideového vlivu Sovětského svazu. Tento motiv představoval reakci na rychle se upevňující vliv Sovětského svazu ve střední a východní Evropě a na rýsující se vidinu politického, bezpečnostního a ekonomického rozdělení Evropy na dvě principiálně odlišné části, které v poválečném období směřovaly spíše ke konfrontaci než ke spolupráci. Představa integrační formy spolupráce v podobě Evropských společenství se také umocnila vlivem sovětské blokády přístupových cest do Berlína v letech 1948 až 1949 (západní spojenci – Francouzi, Angličané a zejména Američané – zásobovali obyvatele Berlína vzdušnou cestou, kdy v době od 28. června 1948 do 12. května 1949 převezlo 380 letadel celkem 1 500 000 tun zboží) a tím, že se naplnily obavy o získání moci komunistů v zemích střední a východní Evropy. Komunisté získali poměrně silnou voličskou základnu (více než 25 % volebních hlasů) také v západních státech, Francii a Itálii. Ovšem pod americkým nátlakem došlo na jaře roku 1947 k jejich vyloučení z francouzské a italské vlády, též i z belgické. Díky odchodu komunistů bylo možno na Západě přijmout hospodářskou pomoc ve formě Marshallova plánu, kterou Sovětský svaz a jeho satelity odmítly. O tomto plánu, který nabízel čtyřletou pomoc všem Evropanům o ni žádající, se ještě zmíním později.

Pro západní Evropu to tedy byly především také obavy z ideového vlivu komunismu a vojenské síly Sovětského svazu, které přispívaly k těsnější spolupráci řady západoevropských zemí i v nevojenských sektorech a motivovaly k těsné a hlavně nezvratné spolupráci.

Aktuálnost motivu:

Z pohledu dnešní doby si dovolím říci, že po pádu komunistických režimů ve střední a východní Evropě a rozpadu Sovětského svazu již není obava z šíření komunistické ideologie z oblasti dnešní Ruské federace aktuální. Ovšem považuji za nutné poukázat na to, že v předcházejícím a současném desetiletí se pozornost upírá na zjevnou energetickou závislost zemí EU na Rusku. To se týká především dodávek ropy a zemního plynu, což jsou komodity, kterých má Rusko obrovské zásoby. Rusko je závislé na evropské poptávce po nerostných surovinách a příjmy z exportu energie do EU jsou klíčové pro ruskou ekonomickou základnu a domácí stabilitu. Evropská unie je podle svých vlastních záznamů největším dovozcem ropy a zemního plynu na světě,

přes 80 % ropy a okolo 60 % plynu nakupuje od třetích stran. V rámci energetické spolupráce vystupuje Ruská federace pro EU jako klíčový a nepostradatelný partner. Rusko využívá svého mocensko – energetického postavení k prosazování vlastních zájmů a EU se tím pádem stává zranitelná, pokud Rusko bude chtít prosazovat své zájmy mimo území svých nejbližších sousedů. Obavy z Ruska v tomto směru byly v minulosti několikrát podpořeny právě tím, že Rusko využilo svého mocensko – energetického postavení jako formu politického nátlaku. V roce 2006 Rusko uzavřelo Ukrajině přívod plynu, což postihlo všechny země EU, ke kterým se tímto plynovodem vedoucím přes ukrajinské území dostával plyn. Další zásadní konflikt nastal na počátku českého předsednictví Evropské unii, kdy Rusko na dobu dvou týdnů přerušilo dodávky zemního plynu, přičemž oficiálním důvodem prezentovaným ruskou stranou byly spory s Ukrajinou o dlužné částky za přepravu plynu a výši tranzitních poplatků.

Aby se EU podařilo omezit svojí energetickou závislost na Ruské federaci, považují jako nutné řešení diverzifikaci jejich energetických zdrojů, přičemž nové ropovody a plynovody pro stávající zdroje z východu nejsou řešením. Jednou z možností, jak omezit závislost na Rusku, představuje vybudování alternativních potrubí, jako je v současné době nejdůležitější projekt plynovodu s názvem Nabucco, který by měl zabezpečit přísun zemního plynu na evropské území ze střední Asie. Tento projekt ovšem představuje pro Ruskou federaci reálné riziko snížení jednoho z jeho nejdůležitějších příjmů a pochopitelně i oslabení jeho vlivu na evropském území, což může vyvolat další agresivní přístup Ruska vůči EU. Nicméně vzhledem k poslednímu vývoji událostí lze hovořit o tom, že z konkurenčního boje právě tento projekt podporovaný EU vypadl. Konsorcium pro výstavbu Nabucca totiž nepředstavilo solidní plán ani informace o tom, kdo by financoval výstavbu v hodnotě 8 miliard euro a navíc jeden z hlavních členů konsorcia, německá RWE, oznámila odchod kvůli nákladnosti projektu. [20].

1.1.3 Opětovné začlenění Německa do mezinárodních politických a ekonomických vztahů

Po roce 1945 došlo snadněji skrze kooperaci ekonomických činností k překonání psychologických bariér mezi poraženými národy a vítězi. Vítězné mocnosti druhé světové války si tentokrát vzaly ponaučení z vývoje po první světové válce, kdy Německo nejen politicky a ekonomicky izolovaly, ale kdy mu Versailleskou smlouvou

nařídily obrovské válečné reparace, aniž by se ohlížely na jeho možnosti je splácet. Toto a další podmínky Versaillské smlouvy probouzely v Němcích pocit nespravedlnosti, beznaděje a nenávisti ke zbytku světa. Vše ještě více umocnila mimořádně vysoká hyperinflace, kterou zažilo Německo v letech 1922 – 25. „*Prudký pokles životní úrovně doprovázený sociální destabilizací, pokles politický z hlediska evropského prostoru, pokusy o demobilizaci tradičně militarizovaného státu byly hlavními příčinami nástupu nacismu v 30. letech.*“ [11, s. 27]. Němečtí protivníci tedy vycházeli z historických zkušeností a z uvědomění si, že ač je Německo zničené a navíc rozdělené, nelze ho ignorovat. Prosadil se již v předchozím textu zmíněný názor, že nezvratným a monitorovaným začleněním německé společnosti, jejího hospodářství, politiky, i obrany do institucionálních struktur, budou rizika případného konfliktu minimalizována. Významnými protagonisty tohoto procesu byla na jedné straně Spolková republika Německo a na druhé straně Francie, na jejíž snahu různé autoři nahlíží buď jako na pokus Francie ovládnout Evropu díky tehdejší slabosti Německa nebo jako na jejich obrannou strategii usilující o zabránění německé hegemonie.

Vznik Spolkové republiky Německo:

Poválečné uspořádání Evropy se definitivně určilo v únoru 1945 v Jaltě na Krymu. Zde se ustanovily dohody rozdělující Německo na okupační zóny a zároveň vlivem dohodnutého posunutí polských hranic na západ došlo ke zmenšení německého území a zvětšení toho sovětského. Německé území se rozdělilo do čtyř okupačních zón, a to americké, britské, francouzské a sovětské. Stejně tak i hlavní město Berlín bylo rozděleno do čtyř oblastí. Ovšem v roce 1947 přistoupili Američané a Britové k sjednocení svých dvou zón. Oba západní spojenci se vyslovili pro ekonomicky silné Německo jako základního stavebního kamene k zachování demokracie v západní Evropě v souvislosti se sovětskou vizí světa. Následně v roce 1948 se k této dvojzóně připojila i francouzská zóna. Nejrazantněji na sloučení západních zón v jednu s německou samosprávou, nakloněnou západu, odpověděli Sověti již výše zmíněnou známou Berlínskou blokádou. Nakonec v květnu 1949 vznikla Spolková republika Německo jako demokratický stát pod kontrolou západních spojenců. O pár měsíců později došlo na druhé straně k vyhlášení Německé demokratické republiky pod vedením komunistů.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Rada Evropy:

Prvním krokem ke vzájemné spolupráci národů západní Evropy se stává nejprve založení Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEHS) v roce 1948, která se starala o rozdělování americké pomoci v podobě Marshallova plánu. Ta mimo jiné směřovala také do západního Německa, které patřilo k jednomu ze zakládajících států této organizace. Od počátku roku 1950 se v rámci této organizace prosazovala politika liberalizace obchodu a v roce 1960 dochází k přeměně OEHS na Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Druhou podstatnou organizací se stala Rada Evropy, založená v květnu roku 1949 v Londýně. Tato organizace mimo jiné představovala další krok k zapojení západního Německa do společných západoevropských struktur. Rada Evropy se zaměřovala na plnění úkolů v oblasti lidských práv, ekonomické a kulturní spolupráce a kladla důraz na demokratické hodnoty. [8]. Největším úspěchem této organizace stále zůstává dojednání a uzavření **Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod** v roce 1950, která je právním základem činnosti Evropského soudu pro lidská práva. Doménou této nové organizace se tak stala ochrana demokracie a jejím nástrojem právě ona úmluva, což platí dodnes.

Vznik Evropského společenství uhlí a oceli:

Na Monnetovy myšlenky navázal francouzský ministr zahraničí Robert Schuman, který deklaroval úsilí o smíření Francie a Německa a o hospodářské sjednocení Evropy. Schumanovy návrhy, známé pod pojmem Schumanův plán, vyhlášené Francií 9. května 1950 byly pozitivně přijaty v SRN, Itálii, Nizozemsku, Belgii a Lucembursku. Na základě tohoto plánu došlo v roce 1952 k založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), jehož cíl spočíval ve vytvoření společného trhu pro dva významné produkty, uhlí a ocel. To mělo vést ke společné kontrole, plánování a odbytu. ESUO bylo pro další integrační vývoj důležité hlavně svou institucionální podstatou: poprvé v historii samostatné státy dobrovolně odevzdaly výkon části svých národních suverenity společnému evropskému orgánu. Zakládajícími členy se staly právě státy Francie, SRN, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko a Itálie. Francii se zamlouvala především možnost dohledu nad německým těžkým průmyslem v Porúří, zatímco Německo vedené spolkovým kancléřem Konradem Adenauerem přijalo Schumanův plán s vidinou možnosti přispět skrze něj k ukončení nepřátelství s Francií a jako možnost poválečného zapojení země do západoevropské integrace, ač Německo v té době ještě nebylo zcela

suverénním nezávislým státem. Stejně tak jako Německo, i Itálie spatřovala v účasti na tomto projektu především možnost rehabilitace po prohrané válce. A malé země Beneluxu doufaly díky účasti v tomto integračním uskupení v zintenzivnění jejich zapojení do mezinárodního obchodu. Ovšem Velká Británie, v podstatě podporující myšlenky sjednocení kontinentální Evropy, zůstala tehdy mimo ESUO, neboť pro Brity zpočátku nebyla politicky přijatelná nadstátní struktura společenství. Vznik ESUO představoval rozhodující krok k další západoevropské integraci, přičemž samotní nositelé tohoto projektu předpokládali, že integrace ekonomických sektorů povede i k politické integraci členských států, účastnících se projektu sektorové integrace. K tomu sice zatím nedošlo, ovšem tato skupina šesti zakládajících států je od té doby považována za hybnou sílu evropské integrace. Právě 9. květen oslavuje Evropská unie od roku 1986 jako „Den Evropy“, jakožto den zdůrazňující význam spolupráce mezi evropskými národy. V kontextu událostí posledních let se v další části textu budu zabývat právě spoluprací a vlivem Francie a Německa v rámci dnešní EU.

Německý hospodářský zázrak:

Nyní se v této části textu budu ještě jednou zabývat poválečným Německem. Za připomenutí totiž jistě stojí tzv. wirtschaftswunder neboli německý hospodářský zázrak padesátých let, charakterizován dlouhodobým reálným růstem ekonomického potenciálu země. Přinesl ovšem nejenom prosperitu, stabilitu a prestiž, ale i výrazně napomohl rehabilitaci země. Západní Německo tak získalo v roce 1952 suverenitu, plné členství v NATO v roce 1955, členství v EHS v roce 1956 a členství v OSN v roce 1973. [5]. Autor tohoto zázraku, L. Erhardt, se stavěl proti takovému vládnímu plánování, které upřednostňovaly státy jako Francie a Itálie, ačkoliv ke znárodnění klíčových sektorů došlo. Vše bylo započato pod jeho vedením v roce 1948 radikální měnovou reformou, která se promítla do pozdější cenové a měnové stability Německa. Měnovou reformu doprovázely další, jako např. zrušení přidělového systému či jistá liberalizace ekonomiky. Tento specifický německý přístup, doplňovaný proinvestiční a proexportní politikou či dobře fungující organizací spolu s německou pracovitostí a houževnatostí, se označuje jako tzv. ordoliberalismus. V té době se realizovala i sociální výstavba bytů, přičemž od samého počátku se kladl důraz na fiskální i monetární disciplínu, což bylo podpořeno ve značné míře neblahými historickými zkušenostmi. *„Ordoliberalismus je postaven na ctění liberálních principů, ale za předpokladu, že bez státu je alokační funkce trhu narušena, což vede k destabilizaci*

systemu ekonomických vztahů. Proto stát prostřednictvím hospodářské politiky musí pečovat o zachování tržních principů jako např. zdravá konkurence, stabilita měny, sociální politika.“ [11, s. 86]. Pokud vše chceme shrnout v číslech, pak za zmínku určitě stojí, že v letech 1948 – 1962 západoněmecký zahraniční obchod rostl ročně průměrně o 16 %. Prudce stoupl počet majitelů aut, v roce 1965 na devět milionů. V tomto období bylo postaveno na osm milionů nových bytů. Spolu s prudkým poklesem nezaměstnanosti přicházeli do Německa zahraniční dělníci, především z Turecka a Jugoslávie. V případě zahraničních investic se nakonec situace stala neúnosnou a v roce 1961 musela vláda reagovat na jejich ohromný přísun opatřeními odrazující další investory.

Aktuálnost motivu:

Ztotožňuji se s tím, co jsem již předeslal v předchozím textu, neboť podle mého názoru představuje Německo spolu s Francií hlavní hybnou sílu v procesu evropské ekonomické integrace, přičemž němečtí představitelé již několikrát otevřeně vyjádřili své odhodlání dojít až k nejvyššímu stupni integrace, a to politické unii. K samotnému nasazení ozbrojených německých vojáků mimo německé území došlo poprvé od druhé světové války při řešení válečného konfliktu v bývalé Jugoslávii. Stejně jako mnozí ostatní vnímám Německo jako tradiční stabilní evropskou demokracii a i když jeho angažovanost v evropské integraci může vzbuzovat u některých z nás obavy, stejně jako jeho současná ekonomická dominance napříč Evropou, stále Evropská unie představuje záruku stability a míru.

1.1.4 Omezit politickou, ekonomickou, vojenskou a kulturní dominanci USA nad západní Evropou

Kontinentální území Spojených států amerických jako jediné neprošlo krutými boji druhé světové války. Ze druhé světové války, která evropské mocnosti výrazně oslabila, vzešly USA spolu se SSSR značně posíleny, a právem se o nich mluvilo po roce 1945 jako o dvou supervelmocích. Díky svému rozhodujícímu postavení ve světě a svému nesmírnému vlivu na světový vývoj se USA staly vedoucí silou západního bloku.

Ovšem o USA se dá jednoznačně říci, že po druhé světové válce se vyprofilovaly jako politicky, ekonomicky i vojensky nejsilnější země světa. Neměly na to vliv pouze politické události ve světě 20. století, ale i samozřejmě vnitřní ekonomická akumulace od druhé poloviny 19. století. Úspěšný hospodářský vývoj USA stál od jejich vzniku na

řadě příznivých podmínek, zejména na rozlehlém území pro extenzivní zemědělství, na velkém přírodním bohatství, dále na schopnosti v době průmyslové revoluce ve Spojených státech rychle aplikovat četné vynálezy a zdokonalení do výroby a také na kvalifikované pracovní síle přicházející z evropských, ale i jiných zemí světa.

Vývoj USA od druhé poloviny 19. století až k druhé světové válce

Od občanské války v letech 1861 – 1865 rostl americký průmysl takovým tempem, že na počátku 20. století stanuly USA v objemu výroby na 1. místě na světě (jen v letech 1913 – 1920 vzrostl podíl USA na světové výrobě z 36 % na 47 %). K tomu přispěla právě ona rychlá koncentrace kapitálu a vznik velkých hospodářských firem – monopolů. Díky vysoké technické úrovni se úspěšně rozvíjel průmysl, především automobilový, gumárenský a elektrotechnický. Od 2. poloviny 19. století USA masově vyvážely zpracovatelskou produkci a v těchto vývozech neustále narůstala váha technicky náročných výrobků (např. výrobky z ropy a uhlí, potravinářské produkty, stroje, atd.). Posíleny vyšly USA už z první světové války, kdy se za období této války americký export do Evropy zdvojnásobil a také se značná část evropských zásob zlata přesunula do USA. Ač před válkou zaujímaly USA pozici světového dlužníka, tak v poválečném období o nich můžeme hovořit jako o hlavním světovém věřiteli. V období zlatých 20. let minulého století se USA staly nejsilnější rozvinutou tržní ekonomikou, ovšem na přelomu 20. a 30. let byla ekonomika USA, stejně tak jako i ostatních zemí, v plné šíři zasažena velkou hospodářskou krizí. Překonat krizi měla opatření označovaná jako Nový úděl, a to způsobem státního plánování, kontroly a řízení. Teoretické základy získala tato opatření Rooseveltovy administrativy až následně, kdy J. M. Keynes reagoval na dosavadní hospodářskopolitické přístupy svým zdůvodněním nutnosti aktivní role státu v ekonomice. „*V keynesiánství slouží jako hlavní nástroj fiskální politika cílevědomě využívající výdajovou a příjmovou stránku státního rozpočtu pro stimulaci agregátní poptávky ve fázi deprese či naopak k brzdění „přehřáté“ ekonomiky ve fázi konjunktury.*“ [4, s. 36]. Jeden z tehdejších způsobů překonání hospodářských poklesů spočíval též v prudkém rozvoji výzkumu a jeho aplikace.

Situace USA během druhé světové války a po:

V průběhu druhé světové války zaznamenávaly Spojené státy nebývale vysoké tempo ekonomického růstu a podíl USA na průmyslové produkci západních zemí představoval

téměř 60 %. Stát ekonomice pomáhal velmi vysokými investicemi, dobře placenými zakázkami, finančními podporami a půjčkami či finanční podporou vědeckého výzkumu. Ekonomice prospívala i vládní kontrola mezd, příprava kvalifikovaných pracovních sil, přidělování strategických surovin, průmyslového zboží či potravin. Jako efektivní se projevila mimo jiné i vládní pomoc k otevření cest k surovinovým zdrojům v zahraničí pro monopoly a k zabezpečení rozsáhlých odbytišť pro průmyslové i zemědělské výrobky USA. Po druhé světové válce se Spojené státy držely na pozici největšího exportéra (po válce činila průmyslová kapacita USA dvě třetiny veškeré kapacity tržního hospodářství) a zároveň měly ve svém držení tři čtvrtiny zásob světového zlata. Bezprostředně po druhé světové válce byly jedinou zemí světa, která dokázala vyrobit a použít atomovou bombu, přičemž druhou jadernou mocností se v roce 1949 stal Sovětský svaz.

Po válce ztratily Spojené státy v západoevropských zemích svého přirozeného konkurenta. Ovšem v zájmu USA bylo jak zajištění odbytu americké produkce, tak i evropské stability, k čemuž mohlo dojít jen vytvořením evropské konkurence. Navíc USA s ohledem na propukající studenou válku cítily jasnou potřebu zabránit komunistickému hnutí ve využití ekonomických obtíží Západu k jeho uchvacení. Ke všem těmto skutečnostem přihlížel tzv. Marschallův plán, což byl projekt postavený na distribuci finanční a materiální pomoci Spojených států celé Evropě. Tento plán obnovy Evropy nabízel čtyřletou pomoc v rozmezí let 1948 – 1952 v celkové výši peněžního příspěvku 12,5 ml. dolarů. Zaměřil se jak na poskytování zboží, tak kapitálu a zúčastněné země se měly společně dohodnout na jejich rozdělení. Poskytoval se prostřednictvím ročních úvěrů a Sovětský svaz ho spolu se svými satelity odmítl. Tento plán mimo jiné kalkuloval s možností vybudovat na evropském kontinentu nové obchodní vztahy a strategické vazby. Americké firmy tak dostali možnost vstoupit na evropský trh a zároveň tento plán mohl být iniciátorem dlouhodobé spolupráce a rozvoje amerických investic na kontinentu. Spojené státy si též uvědomovaly, že jen stabilní a ekonomicky silná Evropa jim může napomoci v udržování světové bezpečnosti.

Postavení Evropy k USA po druhé světové válce:

Evropské státy si uvědomily, že zachování jejich roztříštěnosti a tradičních mezistátních vztahů mezi sebou povede jen ke zvýšení jejich závislosti na silnějších mocnostech

a mocenských střetech, ať už se to týkalo hlavně USA nebo SSSR. Pociťovaly potřebu vyrovnat se dominanci USA jak v politické, ekonomické, tak i vojenské a kulturní sféře života. Integrační spolupráci chápaly jako cestu k zesílení mocenského postavení evropského centra ve světě, jako prostředek k opětovnému získání především politického a ekonomického vlivu, který díky dvěma světovým válkám každá z evropských mocností jednotlivě ztratila.

Aktuálnost motivu:

O výše uvedeném motivu mohu konstatovat, že je aktuální a platný v mnoha ohledech i na počátku 21. století. I přes fakt, že poválečný vývoj ekonomiky USA lze charakterizovat jako dlouhodobý pokles ve světovém hospodářství, mají USA i nadále obrovský hospodářský potenciál. Nicméně snížil se jejich podíl na celosvětové průmyslové produkci, jakož i na světovém HDP a vývozu. Ovšem i přes zjevný ekonomický úpadek USA či přes bezprecedentní snížení hodnocení úvěruschopnosti USA z AAA na AA+ ratingovou agenturou Standard & Poor's, je však stále ekonomika Spojených států amerických nejsilnější národní ekonomikou a představuje druhý největší ekonomický celek na světě za ekonomikou eurozóny. A stejně tak jako evropské státy, tak i Spojené státy se potýkají se státním a veřejným dluhem, který ovlivňuje ekonomický růst. Spojené státy přestaly během jedné dekády být největším světovým věřitelem a staly se největším světovým dlužníkem. Ve Spojených státech spatřují pro Evropu tedy stále velkého konkurenta jak na poli ekonomickém, politickém, vojenském či kulturním, k čemuž mimo jiné přispělo i postupné tlumení snah vytvořit obchodní bariéry chránící evropskou ekonomiku pod tlakem mezinárodních organizací. To se pochopitelně snaží EU také kompenzovat vzájemnou spoluprácí. Faktem zůstává, že měřeno objemem vzájemné výměny zboží i služeb, představují USA v ekonomické oblasti největšího obchodního partnera EU. Stejně tak, jako jsou USA nejdůležitějším investorem v EU, tak tomu je i naopak. Denně si obě strany vymění zboží a služby v hodnotě 1,7 miliardy EUR. Zároveň oba celky i úzce spolupracují v oblasti vojenské a obranné, ač v tomto směru je vzájemná komunikace představována především platformou Severoatlantické aliance (NATO), v níž ovšem nejsou zastoupeny všechny členské státy EU. Tedy díky hospodářské síle EU můžu objektivně tvrdit, že si poměrně úspěšně vede v prosazování ekonomických zájmů. Ovšem na mezinárodní scéně politická síla EU zaostává za její ekonomickou vahou, což se často parafrázuje tak, že EU je „ekonomickým obrem, ale politickým trpaslíkem“. V tomto směru se tedy

domnívám, že mají USA stále navrch. EU jako celek tak musí usilovat o zvýšení svého politického vlivu na mezinárodní scéně. K tomu se svými institucionálními změnami snaží Evropu přivést Lisabonská smlouva, a to zřízením postu vysokého představitele EU, Evropského útvaru pro vnější činnost, rozšířením rozhodovacích pravomocí kvalifikované většiny v zahraničněpolitických otázkách a postupným progresivním vývojem vlastní obranné politiky spolu s novými kontrakty zvyšujícími vojenské kapacity a prováděním náročnějších vojenských misí pod hlavičkou EU.

1.1.5 Aplikace „amerického modelu“ ekonomického růstu, prosperity a politické stability

Na jedné straně se evropské státy chtěly vymezit vůči USA, ale na druhé straně si z nich zcela jistě chtěly také brát příklad. To se nejvíce projevilo v rámci ekonomické integrace. Ta postupně nabírala podobu jednotlivých stádií ekonomické integrace: zóny volného obchodu a celní unie, jednotného vnitřního trhu a hospodářské a měnové unie se společnou měnou euro prozatím v 17 zemích EU. [10].

Evropské státy stály v poválečné době před nutností dosáhnout především patřičné konkurenceschopnosti své produkce, což by se bez integrace uskutečňovalo těžko. Integrace byla chápána nejen jako cesta k vyšší efektivnosti skrze kooperaci ke specializaci, ale také se v rámci společného institucionálního rámce spatřovala možnost výrazného snížení mnohých nákladů transakčního charakteru. *„Zavládla víra v celoevropský trh s využitím ekonomiky rozsahu, deregulací a zajištění férových podmínek pro hospodářskou soutěž.“* [10, s. 27]. V rámci integračního procesu prozatím nedošlo k dosažení posledního stádia ekonomické integrace, a to polické unie, která je snem eurooptimistů a v předcházejícím století o ní hovořily a taktéž snily mnohé osobnosti, včetně již zmíněného Winstona Churchilla.

Aktuálnost motivu:

Co se týče aktuálnosti zde zmíněného motivu, tak již v předešlé kapitole jsem se podrobně zabýval vztahem USA a EU. Jsem přesvědčen, že z pohledu EU je ovšem třeba sledovat nejen USA, ale také sledovat, zda-li ji nehrozí nebezpečí, že bude předechnána dalšími zeměmi či regiony, které nejsou natolik svázány legislativou a normami, jako např. Čína. V podstatě v nedávné době Čína předechnala Japonsko a stala se po USA druhou nejsilnější ekonomikou světa, ač podle příjmu na hlavu je Čína pořád nesrovnatelně chudší než Japonsko a tento příjem nedosahuje ani zlomku toho, co

má Japonsko a Spojené státy. A zároveň v souvislosti se světovou ekonomickou a finanční krizí, která vypukla v roce 2008 a se současnou dluhovou krizí současných vyspělých tržních ekonomik, včetně těch evropských, musím v rámci EU upozornit na vypracování strategie Evropa 2020. Důvod jejího vzniku spočívá v krizi odhalených nedostacích evropského hospodářství. EU potřebuje strategii, která z ní učiní inteligentní a udržitelnou ekonomiku podporující a vykazující vysokou úroveň zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti. To je nepopíratelné a nemohu než souhlasit. Tato strategie staví na třech vzájemně se posilujících prioritách, a to na inteligentním růstu, udržitelném rozvoji a růstu podporujícím začlenění. Inteligentním růstem se rozumí rozvíjení ekonomiky založené na znalostech a inovacích, udržitelným růstem podporování konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiky s menšími nároky na zdroje a růstem podporujícím začlenění prosazování ekonomiky s vysokou zaměstnaností, která se bude vyznačovat sociální a územní soudržností. [21].

1.1.6 Zabezpečení vlivu a bezpečnosti relativně malých západoevropských států v nestabilním světě

Tento integrační motiv se projevil u relativně malých západoevropských států díky ztrátě jejich mocenského postavení a vlivu, což bylo dáno jednak přímo bilancí druhé světové války, ale také v pozdějších padesátých a šedesátých letech ztrátou kolonií. Od roku 1945 se v první fázi dekolonizace trvajícím až do začátku šedesátých let dal do pohybu asijský světadíl od Středního východu až po východní Asii a pak započala druhá fáze dekolonizace, a to v Africe.

Tyto relativně malé západoevropské státy procházely procesem reálné ztráty vlivu v celosvětovém měřítku na úkor dvou supervelmocí – USA a SSSR. Obě supervelmoci se kupříkladu nijak nestavěly proti dekolonizaci, právě naopak. Obě v ní viděly možnost rozšíření sféry svého vlivu na úkor Evropanů, přičemž USA se k ní klonily příznivě především i díky faktu, že si dekolonizačním procesem prošly. V integraci tedy západoevropské státy spatřovaly možnost opětovného posílení svého významu, ač společného. Nedochozelo tím pádem např. k dřívějšímu střetávání evropských států navzájem na mezinárodní scéně, což negativně působilo na prosazování jejich zájmů. Takhle probíhalo jednání s mimoevropskými obchodními partnery skrze jednoho reprezentanta nejprve zastupujícího 6, nyní už 27 členských států, čím získal silnější pozici při vyjednávání.

Aktuálnost motivu:

I tento integrační motiv je aktuální, což jistě sami cítíme z našeho českého pohledu na naše členství v EU. Patříme mezi malé západoevropské státy a členství v EU nám dalo možnost požívat mnohé výhody, mimo jiné podílet se na směřování EU v nejrůznějších oblastech. Což ovlivnilo náš vliv na dění v Evropě a zároveň nám členství v EU pomohlo upevnit naši bezpečnost. V budoucnu navíc počítá EU se svým dalším rozšiřováním, ať už se to aktuálně týká Chorvatska či třeba Turecka.

1.1.7 Další motivy rozvinuté v průběhu integračního procesu

Jedním z dalších motivů evropské ekonomické integrace se stala vidina postupného vytváření společného trhu, který by vedl k možnosti volného pohybu zboží, osob, služeb i kapitálu. Společný trh by při dostatečném počtu zemí přispěl k rozvoji vzájemného zahraničního obchodu a zvýšil by odbytové příležitosti.

Další rozvinuté motivy evropské integrace můžeme vyvodit z řady politik Evropské unie, ať již se jedná o společné politiky, sdílené politiky či koordinované a doplňkové politiky. Spolupráce mezi členskými státy probíhá v rámci těchto politik v současné době ve více než 30 oblastech. Jedním z konkrétních případů je sociální politika usilující o vyrovnání životních úrovní jednotlivých členských států. Tato politika klade důraz na zaměstnanost, na optimální životní a pracovní podmínky, na vyšší využití schopností a dovedností pracovních sil při trvale vysoké úrovni zaměstnanosti a také se snaží zabránit diskriminaci na trhu práce. Na závěr bych zmínil sdílenou politiku životního prostředí, která se týká především potřebné ochrany životního prostředí. Základní myšlenkou této politiky je zajištění dostatečné péče o životní prostředí při neustálém hospodářském růstu. Tato politika je důležitá z našeho pohledu jak pro zajištění kvalitního života pro nás, tak i pro zachování těchto kvalitních podmínek pro generace budoucí. V rámci této politiky se kupříkladu stanovily minimální úrovně standardů ochrany životního prostředí, aby se předešlo „ekologickému dumpingu“. V bezprostřední a silné konkurenci by se bez stanovení společné minimální úrovně těchto standardů nakupovalo draž a ekologicky šetrnější technologie by představovaly konkurenční nevýhodu.

2 Teorie evropské ekonomické integrace

Evropská unie se v přijaté Smlouvě o Evropské unii ze 7. 2. 1992 charakterizovala jako „*nová etapa v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co možná nejlíže občanovi. Unie je založena na Evropských společenstvích, doplněných politikou a formami spolupráce, zaváděnými touto smlouvou. Jejím úkolem je utvářet vztahy mezi členskými státy a jejich národy způsobem projevujícím soudržnost a solidaritu.*“ [14].

Samotný integrační proces EU se díky své povaze chápe jako evolučně koncipovaný proces, který v podstatě nemá definitivně vymezenou finální podobu, i když tu všeobecně vnímáme v podobě politické unie. Promítají se do něj vize, cíle, zájmy i kompromisy. S tímto souvisí Lisabonská smlouva, která mění a doplňuje Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství. Tato smlouva přináší několik důležitých změn do fungování EU a de facto jejím přijetím udělala EU velký krok k poslednímu teoretickému stupni integrace, a to k již zmiňované politické unii.

2.1 Vymezení pojmu integrace

„*Integrace představuje proces vzájemného slučování, splývání menších ekonomických celků či odvětví ve větší komplexy, jež pak získávají zcela nové charakteristiky. Vyžaduje své vlastní institucionální nástroje, což vede ke vzniku nadnárodních orgánů. Motivem integračních snah je překonání hranic v určitých oblastech tak, aby regionální trh byl plně liberalizován a vykonával poté funkci trhu národního.*“ [11, s. 17].

Evropskou integraci chápeme jako proces prohlubování a rozšiřování intenzivní spolupráce a prorůstání evropských států, přičemž tento proces započal v roce 1950 uveřejněním Schumanova plánu. S tím souvisí ekonomická integrace Evropy, která byla prvopočátkem evropského snažení. Ekonomická integrace představuje proces obsahující propojování národních ekonomik tím způsobem, že dojde k eliminaci překážek pro obchodní výměnu zboží a služeb, toků kapitálu a mobility pracovní síly.

Ovšem o obsahu integrace nemůžeme ani zdaleka říci, že má jen ekonomicky orientovanou tvář. Integrace by měla brát zřetel na společné dějiny, tradice, na existující východiska umožňující soulad a porozumění (jako po vzoru Evropské unie). „*Též by zcela jistě měla odkazovat na principy trvalého mírového soužití a prevence proti*

válečným konfliktům – měla by zajišťovat celkovou stabilitu regionu a postarat se o žádoucí a odpovídající kvalitu života v něm. To vše nepochybně závisí na vytvořeném, dosaženém i potencionálním bohatství – tedy na ekonomických základech, bez nichž by bezesporu nebylo možné dovést skutečnou integrační vizi k předpokládanému cíli. Integrace ovšem nesmí postrádat sílu myšlenky a koncepce – vize, jíž se řídí, a nikdy by neměla ztratit lidský, humánní rozměr.“ [15, s. 7].

2.2 Stádia ekonomické integrace a jejich aplikace v rámci evropské integrace

Ekonomická teorie vyčleňuje několik stupňů makroekonomické integrace, které jsou vyjádřením strategických cílů členských států v jejich vzájemných ekonomických vztazích. Poprvé tato jednotlivá stádia systematicky vymezil prof. Bela Ballasa v šedesátých letech 20. století ve svém článku *The Theory of Economic Integration*. K těmto jednotlivým stádiím integrace uvedu příklady existujících uskupení, přičemž se zaměřím především na vývoj evropských integračních procesů. Budu se zabývat nejprve nejjednodušší formou, tedy zónou volného obchodu, pokračující celní unií, společným trhem, hospodářskou a měnovou unií, až k nejvyšší formě integrace – politické unii. Zároveň se vychází z předpokladu, že každá další forma integračního stádia má v sobě zahrnuty atributy předcházejícího stádia.

2.2.1 Zóna volného obchodu

Zóna volného obchodu reálně znamená liberalizaci vzájemného obchodu, kdy se jednotlivé země dohodnou na postupném odstranění protekcionistických bariér (cel, kvót či jiných obchodních překážek) vůči sobě navzájem, tak aby mohlo dojít k volnému pohybu zboží mezi nimi. Ovšem každé členské zemi zóny volného obchodu je ponechána pravomoc individuálně rozhodovat o své obchodní politice vůči nečlenským zemím (tzv. třetím zemím, které stojí mimo celek). V případě obchodu členských států se třetími zeměmi zde tedy nenajdeme v rámci zóny volného obchodu žádné omezení, a tudíž si členské státy mohou například volně stanovit dovozní cla. Toto členství v zóně volného obchodu je ekonomicky výhodné především pro země s vysokým objemem vzájemné obchodní výměny, kterým je díky odstranění obchodních překážek tak poté umožněno plné zúžitkování svých komparativních výhod

a zároveň bez těchto překážek se efektivněji využívají všechny výrobní faktory (práce, půda, kapitál).

Zakladatelské státy Evropského hospodářského společenství (EHS) vzniklého roku 1957 podepsáním tzv. Římských dohod, mezi které patřila původní šestka tvořící ESUO, dosáhly zde zmíněného integračního stupně v roce 1965. Toto odstranění překážek volného obchodu z jejich strany vycházelo ze samotného stanovení cíle EHS při jeho vzniku, a to vytvoření společného trhu. Jako další příklad zóny volného obchodu zmíním Evropské sdružení volného obchodu (ESVO), jehož zakládajícími členy se v roce 1960 společně s Velkou Británií staly Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko. Ovšem u ESVO se postupně projevíly odstředivé tendence a zakladatelské země postupně toto uskupení opouštěly a přecházely k EHS, a to včetně iniciátora vzniku tohoto spolku, Velké Británie. Dnes má ESVO pouze čtyři členy (Norsko, Švýcarsko, Island a Lichtenštejnsko). Jako další příklad zóny volného obchodu bych zmínil uskupení zemí střední Evropy Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA), kde jsme se v roce 1993 staly spolu s Polskem, Maďarskem a Slovenskem zakládajícím členem. Toto uskupení stále existuje a je činné i po vstupu téměř všech jejích členů do EU. Jinak tento integrační stupeň najdeme i v ostatních regionech světa, tak například Severoamerická zóna volného obchodu (NAFTA) či Asijsko – tichomořská hospodářská spolupráce (APEC).

2.2.2 Celní unie

Celní unie je charakteristická nejenom volným obchodem členských zemí mezi sebou, ale i formulováním společné obchodní politiky členských zemí vůči ostatním zemím. Za těchto podmínek nemá dovozce ze třetí země šanci si vybrat tu nejvhodnější zemi z integračního uskupení, neboť všechny členské státy vůči němu uplatňují společný celní sazebník. Nutností je zde definování společného institucionálního dohledu nad dodržováním jednotně definovaných pravidel.

Země Evropského společenství (ES/EHS) dosáhly tohoto stupně již v polovině roku 1968. K vytvoření celní unie došlo i mezi naší a Slovenskou republikou po rozdělení federace v roce 1993. Jednou z historicky mladších celních unií je Východoafrické společenství (EAC), jehož členské státy Tanzanie, Keňa a Uganda podepsaly smlouvu o vzniku celní unie v roce 2000, ta vešla v platnost od počátku roku 2005.

2.2.3 Společný trh

Společný trh představuje třetí vývojový stupeň integrace. U společného trhu je konečným cílem dosažení nejenom volného pohybu zboží, ale i volného pohybu kapitálu, služeb a osob. Často se tak hovoří o tzv. 4 svobodách – volném pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Každý občan tudíž získává možnost kdekoliv po integračním seskupení hledat práci, kdekoliv podnikat, nakupovat nemovitosti, půdu a investovat. Ovšem např. volný pohyb kapitálu nemusí přinášet jen pozitiva, ale i negativa. V makroekonomické oblasti má pozitivní dopady díky poskytované možnosti efektivně alokovat investice (úspory) a poté následné podpory ekonomického růstu a zaměstnanosti. Ovšem ve volném pohybu kapitálu můžeme spatřovat i negativum, a to v případě velkého a neočekávaného přesunu kapitálu za účelem realizace spekulativních zisků. To může v konečném důsledku vyvolat finanční krize spojené s přílivy a odlivy kapitálu mezi zeměmi.

Při založení EHS se předpokládalo, že budování společného trhu započne po 15 letech integračního procesu, což se z mnoha důvodů nerealizovalo, avšak tohoto cíle bylo dosaženo do konce roku 1992, kdy se EU transformovala do podoby jednotného vnitřního trhu. Další, kdo dosáhl tohoto integračního stupně, je např. Hospodářské společenství zemí střední Afriky (CEEAC) nebo Společný trh pro východní a jižní Afriku (COMESA).

2.2.4 Hospodářská a měnová unie

Jako čtvrté stádium ekonomické integrace se označuje hospodářská a měnová unie (HMU). Jde o kombinaci charakteristik dílčích stádií ekonomické integrace, hospodářské unie a měnové unie.

Hospodářská unie zahrnuje v sobě všechny vlastnosti společného trhu a je pro ni nezbytná koordinace a v některých případech i sjednocení nejvýznamnějších hospodářských politik (fiskální, monetární, sociální, strukturální apod.). [10].

Měnová unie je chápána jako „*forma ekonomické integrace dvou či více států s volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil, jejímž vyvrcholením je nahrazení národních měn jednou společnou měnou působící na celém teritoriu a plné přenesení národní měnové suverenity členských zemí na nadnárodní úroveň.*“ [16, s. 403]. Měnová unie po členských státech vyžaduje součinnost v monetární a měnové politice,

ať už to je z důvodů nahrazení národních měn měnou společnou nebo kvůli nastolení systému fixních devizových kurzů a zajištění plné směnitelnosti národních měn svých členů. Jako předpoklad ustanovení měnové unie se bere i vyrovnání ekonomické úrovně členských států, včetně regionů uvnitř seskupení. Rozdílné výkonnosti působí odstředivě a vedou k měnové destabilizaci.

Nejvyšší stupeň ekonomické integrace, hospodářská a měnová unie, tedy zahrnuje aspekty společného trhu, nahrazení národních měn společnou měnou a vyznačuje se úzkou koordinací či úplným sjednocením hospodářských politik členských zemí a vytvořením společné měnové politiky, která je v pravomoci společné centrální banky. Díky společné měně ztrácí členské státy možnost upravovat hodnotu národní měny devalvací či revalvací. V jejich rukách zůstává pouze fiskální politika, a to omezeně (např. díky harmonizaci daňových soustav).

Konkrétním příkladem je HMU, která je tvořena členskými státy EU. Měnovou unii známe hlavně v podobě eurozóny, kterou prozatím tvoří 17 států EU. Nicméně najdeme i jiné jako například Východní karibskou měnovou zónu založenou roku 1950, kde se jako platidlo používá východní karibský měnový dolar. Mezi členy patří kupříkladu Dominikánská republika či Svatý Kryštof a Nevis.

2.2.5 Politická unie

Jedná se o nejvyšší integrační stupeň vůbec s centrálně řízeným politickým rozhodováním. *„V kontextu evropské integrace politická unie znamená úzkou spolupráci pokrývající neekonomické aspekty, je nadstavbou a formálním ukončením procesu ekonomické integrace.“* [10, s. 115].

V evropské historii najdeme celou řadu příkladů politických unií. Připomenu norskou – dánskou politickou unii z let 1380 – 1814 či norskou – švédskou politickou unii mezi lety 1814 – 1905.

3 Analýza aktuálnosti a oprávněnosti motivů evropských integračních procesů v dnešní době

Při vymezení a popisu jednotlivých motivů novodobé evropské integrace jsem se již zabýval otázkami aktuálnosti těchto motivů. Odpověděl jsem především na otázky, zda jsou i v dnešní době oprávněné obavy z vlivu velmocí jako jsou například Ruská federace, Spojené státy americké či Německo. Když se zaměřím na Spojené státy, tak ty dnes pro EU představují největšího obchodního partnera a zároveň se jim stále v mnohém EU snaží vyrovnat a konkurují si. V následující kapitole jsem se rozhodl ještě jednou věnovat otázce Německa, a to v souvislosti s jeho velkým vlivem na současné evropské scéně spolu s Francií, což je opět vnímáno velice citlivě.

3.1 Spolupráce a vliv Německa a Francie v rámci EU

V dnešní době, kdy přetrvává dluhová krize současných vyspělých tržních ekonomik, se v rámci EU a především v rámci eurozóny snaží dvě nejsilnější ekonomiky eurozóny, Německa a Francie, dát finančním trhům jasný signál, že jsou připraveni bojovat za obnovení důvěry ve společnou měnu. V podstatě se nejedná ani tak o dluhovou krizi, ale jako o krizi důvěry. Tato společná snaha se promítla do nedávného březnového podpisu 25 členských zemí EU, vyjma Česka a Velké Británie, pod Smlouvu o fiskální odpovědnosti (tzv. Fiskální kompakt), o níž se společně zasazovali německá kancléřka Angela Merkelová, ta především, spolu s francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym. Snaží se o zkrocení rozpočtových deficitů členských zemí a zajištění tak jejich solventnosti, což je z ekonomického pohledu zcela logické. Tato uzavřená mezivládní fiskální dohoda má tedy napomoci řešení evropské dluhové krize. Zavádí například užší koordinaci hospodářských a fiskálních politik. Můžeme tudíž hovořit o položení základů k fiskální unii a k cestě ke vzniku politické unie. V další části textu se budu konkrétněji zabývat Smlouvou o fiskální odpovědnosti a tím, jak jsou na tom z pohledu ekonomické situace Francie a Německo.

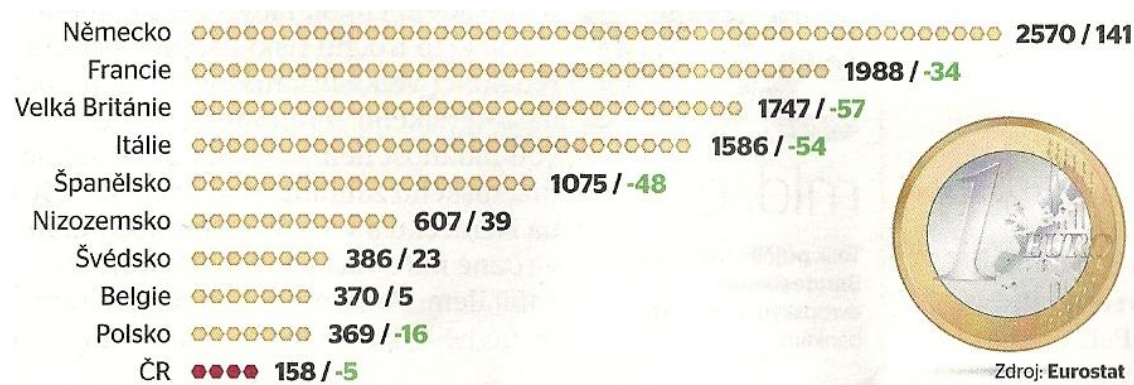
3.1.1 Německo – francouzský tandem při záchraně eurozóny

Nyní by jistě nemělo ujít pozornosti, jak si v současné době Francie a Německo stojí. Z tandemu integračních tahounů vypadla Francie. Prezident Nicolas Sarkozy se prezentuje ráznými slovy, ale při vedení Evropy mu chybí to hlavní, ekonomický

základ. Německé hospodářství má na HDP Evropské unie 20 % podíl, francouzské má 16 % podíl. Paříž se ale nemůže opřít o skutečný ekonomický růst. „Zatímco loňský francouzský zahraniční obchod vykazuje deficit 70 miliard eur, německý se chlubí 155miliardovým přebytkem. Právě tyto peníze jsou základem převahy, protože německým bankám umožňují úvěrovat skoro celou Evropu.“ [19, s. 6]. Jen německá Bundesbanka půjčila ostatním centrálním bankám v jihoevropských zemích a Francii na 500 miliard eur. Přirozeně se Německo tak stará o návratnost svých půjček. Bez stabilizace financí i ekonomiky Evropské unie a jejich ozdravení, jsou ohroženy peníze, které jeho banky půjčily. Německý růst je výsledkem vysoké konkurenceschopnosti, k níž přispěli i nižší platy a úspory na sociálních výdajích. Německo stojí na pozici čtvrté největší ekonomiky světa a v objemu exportu je na druhém místě. Toto vše je umožněno modelem exportní ekonomiky, která vede k tvorbě zmíněných obchodních přebytků. Německo tak vykazuje díky tomuto modelu růst založený na kombinaci hospodářského liberalismu, státních zásahů a využití vědy a techniky. Spolu s malými a středními firmami, nositeli inovací, zde hrají velkou roli tradiční velké společnosti jako Volkswagen, Daimler, Siemens či BMW, které jsou úspěšné ve vývozu průmyslového zboží. To vše má návaznost na koncepci sociálně tržního hospodářství aplikovaného v SRN v dobách německého hospodářského zázraku, o kterém jsem již hovořil výše. Na obrázku níže je jako doklad předchozích tvrzení zobrazena ekonomická síla zemí EU.

Obr. č. 1: Ekonomická síla zemí Evropské unie

(HDP v mld. eur za rok 2011 / přebytek platební bilance v mld. eur za rok 2010)

Zdroj: Eurostat, 2012

Nyní se v této části textu ještě jednou vrátím ke Smlouvě o fiskální odpovědnosti a přiblížím, co konkrétně obsahuje, aby to vedlo ke zkrocení rozpočtových deficitů členských zemí.

„Podepsáním této dohody se signatářské země EU zavázaly do svého práva zakotvit pravidlo vyrovnaných či přebytkových rozpočtů v dobách hospodářského růstu. Dohoda zároveň počítá s důsledným trestáním států porušujících rozpočtová kritéria. Cílem smlouvy je napomoci k řešení dluhové krize a snaze předcházet jejímu opakování v budoucnosti.“ [26, s. 2]. Další součástí této dohody tvoří závazek užší koordinace hospodářských politik v oblastech společného zájmu, automatické sankce pro vlády hospodařící se schodkem vyšším než 3 % HDP (zvrácení rozhodnutí je možné jen kvalifikovanou většinou států), dále dohoda požaduje pro země eurozóny zavedení pravidla o strukturálním schodku státního rozpočtu do svého právního řádu, který by mohl dosáhnout maximální výše 0,5 % HDP a jako další tato dohoda požaduje pravidlo, podle něhož by při překročení míry zadlužení přes 60 % HDP, snižovala vláda zadlužení o jednu dvacetinu ročně. Je třeba říci, že i když tuto dohodu podepsalo 25 členských států EU, tak faktický význam má jen pro ty, co se nachází v eurozóně. U těch ostatních začne platit až ve chvíli, kdy přijmou společnou evropskou měnu. Z pohledu České republiky, která se ke smlouvě spolu s Brity nepřipojila, je tedy možné později svůj nynější odmítavý postoj přehodnotit. Premiér Petr Nečas tento odmítavý postoj odůvodnil nejasným způsobem ratifikace smlouvy v České republice. Dále tím, že bychom se nemohli jako nečlenská země eurozóny účastnit všech eurosummitů. Jako třetí důvod nesouhlasu uvedl Petr Nečas malý důraz na dluhové kritérium. Paradoxem tak zůstává, že česká vláda silně se hlásící k rozpočtové odpovědnosti nepřijala pakt o rozpočtové odpovědnosti. Navíc jsme se pro mnohé evropské partnery stali nečitelnými.

3.2 Hodnocení Smlouvy o fiskální odpovědnosti

Smlouva o fiskální odpovědnosti představuje pro značnou část evropských představitelů první krok směrem k fiskální unii, ve kterém vidí posílení důvěry v eurozónu. Což musím zdůraznit, neboť v tomto sám vidím jeden z plusů přijaté smlouvy spolu se zmíněnými rozpočtovými omezeními, jejichž přijetí je mimo jiné podstatným odrazem politické vůle je dodržovat. Sama Angela Merkelová označila na tiskové konferenci smlouvu za malý, ale dobrý krok k obnovení důvěry. Německá motivace pro zpřísnění

pravidel znemožňující deficitní hospodaření v dobrých časech samo o sobě plyne z faktu, že Německo je hlavním záchranářem zadlužených zemí eurozóny, které navíc také není bez dluhů, ač si stojí oproti ostatním nejlépe. Tato dohoda spočívá také v politickém gestu německým voličům, kterým se nelíbí, že jejich stát posílá peníze zadluženým zemím eurozóny. Ovšem Angela Merkelová neskrývá své přesvědčení, kam by měla EU směřovat, a to k politické unii. Ač je jasné, že skutečně společné rozpočtové politiky se ještě dlouho nedočkáme. Nicméně tato dohoda o fiskální odpovědnosti představuje jasný krok k politické unii.

Ovšem nad smlouvou teď visí otazník ze strany Francie, spolutvůrce Smlouvy o fiskální odpovědnosti, kde se jí zastává prezident Nicolas Sarkozy. Ale Francii čekají prezidentské volby tento rok a tamní prezidentský socialistický kandidát François Hollande, který je favoritem prezidentských voleb, se nechal slyšet, že bude chtít smlouvu znovu otevřít. A právě François Hollande vyhrál první kolo francouzských prezidentských voleb těsně před Nicolasem Sarkozym a rozhodně není bez šance ani v kole druhém. Situace je tak z francouzského pohledu otevřená.

4 Dluhová krize eurozóny a ohrožení společné měny

euro

O dluhové krizi se poprvé vášnivě začalo diskutovat počátkem roku 2010 v souvislosti s „oficiálním“ vypuknutím problémů v Řecku, které se dostalo do dluhové pasti. Příčinou dluhové krize je tedy vysoký veřejný dluh jižního křídla eurozóny. Samotným Řeckem se budu zabývat v další části textu. Ovšem kupříkladu u Irska či Španělska přivedly finanční instituce do velkých problémů celou ekonomiku kvůli úvěrovému boomu a splasknutí přefouknuté bubliny na realitním trhu. [17]. Ovšem svůj vliv zde měly i rozdíly ve výkonnosti a konkurenceschopnosti ekonomik a ve fázích hospodářského cyklu mezi jednotlivými státy eurozóny.

4.1 Charakteristika dluhové krize a jejího vzniku

V posledních dvou letech se tedy Evropská unie a především eurozóna musí naplno potýkat s tzv. dluhovou krizí. Po finanční a ekonomické krizi, která vypukla v roce 2008, sice pomalu přicházelo oživení, pozvolné a křehké, ale ekonomický růst poháněly ve velké míře fiskální stimuly. Což jenom navyšovalo zadlužení ekonomik EU a eurozóny. V průběhu finanční krize byly mnohé zadlužené banky zachráněny státy, které přebíraly jejich dluhy. Stát tak „socializoval“ bankovní dluhy do dluhů státních. *„Během finanční krize například jen v Evropě podle některých odhadů stály záchranné balíky a půjčky bankrotem ohroženým bankám daňové poplatníky až 3,9 bilionu eur.“* [17, s. 8]. Dnes se vládní dluhy držené bankami pro ně stávají novým rizikem a banky odmítají svými nákupy krýt nekonečné zvyšování vládních dluhů. Většina zemí vyspělého světa se dostala bezbřehým utrácením veřejných peněz do dluhových problémů a musí ve svém přerozdělování ubrat a sahat k fiskálním úsporám i za cenu ohrožení křehkého hospodářského růstu. Předchozím naléváním peněz do ekonomiky vlády zachraňovaly i bezperspektivní podniky a potlačovaly tak přirozenou krizovou selekci, která mohla ekonomiku ozdravit. [9]. Přeléváním problémů soukromého sektoru do vládních dluhů se dluhová past jen přesunula na stát. Jenže vlády odvracely přirozené důsledky finanční a hospodářské krize za situace, kdy už i ony byly silně zadluženy z let minulých – kdy se vyspělé tržní ekonomiky pod vlivem hospodářského růstu nezabývaly problémy štedrosti sociálních systémů či problémem vlivu stárnutím

populace na důchodový systém a zároveň stále věřily, že ekonomika může zdravě prosperovat na dluh. Tento dlouhodobý trend byl už před finanční krizí neudržitelný.

4.2 Řecká nemoc eurozóny a otázka celého jižního křídla eurozóny

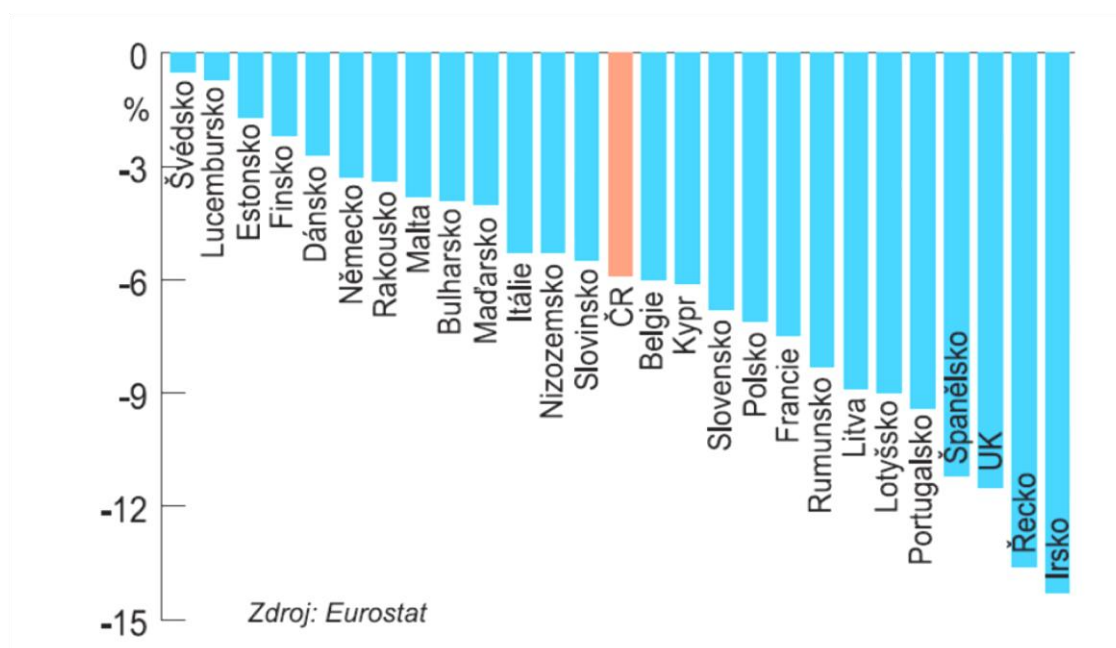
I přes současné problémy eurozóny můžeme říci, že prvních deset let procesu budování hospodářské a měnové unie lze považovat do vypuknutí světové finanční a ekonomické krize za úspěch. „*I přes negativní předpovědi euroskeptiků nedošlo ke kolapsu projektu a eurozóna jako celek vykazovala plně srovnatelné výsledky s ekonomikami stojícími mimo eurozónu i ve srovnání s ekonomikou Spojených států amerických.*“ [10, s. 201]. Světová finanční krize odhalila vážné vnitřní choroby eurozóny způsobené přílišnou rozdílností tohoto svazku odlišně se vyvíjejících ekonomik. Především patrnou nerovnováhu vidíme mezi severním a jižním křídlem eurozóny. Zásadní problémy od počátku projektu stály na poskytnutí výjimek pro vstup zemí s vysokou hodnotou vládních deficitů a dluhů (Řecko, Itálie, Belgie), na vlašné koordinaci hospodářských politik členských zemí a na vyhýbání se opatřením vedoucím ke zvýšení flexibility a konkurenceschopnosti národních ekonomik. Německu se díky nízké cenové hladině dařilo soustavné stlačování jednotkových mzdových nákladů, čímž se obnovila a rostla konkurenceschopnost, ovšem země jako Portugalsko, Itálie, Řecko a Španělsko (PIIGS) stále více a více ztrácely svou konkurenceschopnost následkem vyšší inflace (kombinace rychlejšího růstu spotřebitelských cen a nominálních mezd), což se negativně projevilo zvyšováním deficitu běžného účtu platební bilance. V jižních zemích eurozóny tedy rostla cenová hladina a táhla sebou mzdy, ale bez ohledu na produktivitu práce. V eurozóně se nenaplnilo očekávání rychlého vzájemného sbližování míry inflace jejích členů a vytvořily se dvě skupiny zemí, jedny s dlouhodobě nízkou mírou inflace (Německo, Francie, atd.) a druhá s inflací prakticky stále překračující průměr.

Členské země eurozóny označované jako PIIGS sice díky vysokým tempům růstu snižovaly svou celkovou zadluženost a díky poklesu úrokových sazeb se jim snížily náklady na splácení jistiny a úroků ze státního dluhu, ale to vše skončilo nástupem světové finanční a ekonomické krize. Finanční a ekonomická krize vedla k opětovnému

zvýšení vládních deficitů a vládní dluhy jižní části eurozóny tak stále přímo ohrožují stabilitu eura.

Nyní se zaměřím na konkrétní neuduhy Řecka, ale připomenu ještě Irsko. Deficit Řecka za rok 2009, těsně před „oficiálním“ propuknutím jeho dluhových problémů, dosáhl 13,6 % HDP a patřil tak k nejvyšším, jak ukazuje následující graf.

Obr. č. 2: Deficity veřejných rozpočtů k HDP v roce 2009

Zdroj: Eurostat, 2012

Řecko se stalo členem eurozóny v roce 2001. Spolu s nedobrým stavem řecké ekonomiky, jenž vzešel „oficiálně“ najevo, se opět začal přetřásat již dlouho známý fakt, že Řecko „kreativně“ upravovalo své statistiky, aby splnilo Maastrichtská kritéria a pozdě, byť přece, se stalo členem eurozóny. Již tehdy země EU přimhouřily obě oči, neboť řada z nich měla též problémy se splněním Maastrichtských kritérií. V případě Řecka se tedy nejedná o výkyv daný krizí, ale i o vysoké celkové zadlužení (v poměru k HDP), jak též ukazuje následující tabulka.

Tab. č. 1: Veřejný dluh k HDP (%)

	2008	2009	2010
EU	62,3	74,4	80
ČR	30,0	35,3	38,5
Řecko	110,7	127,1	142,8
Velká Británie	54,4	69,6	80
Estonsko	4,6	7,2	6,6

Zdroj: Eurostat, 2012

Špatná fiskální situace Řecka vznikla mimo jiné díky obrovskému rozšíření korupce a klientelismu – napojení velkých stran na byznys, též i díky značným daňovým únikům. To se projevilo ve strašidelné bilanci: daňové úniky a šedá ekonomika Řecka se blížily 40 % HDP! Příliš velký, byrokratický a zkorumpovaný veřejný sektor byl spojen s příliš nízkým výběrem daní. Toto, kombinováno s dosti nešťastnou ekonomickou strukturou, která poměrně silně závisí na zemědělství a na cestovním ruchu, přispělo k současným řeckým problémům. Důležitou roli hraje i fakt, že většina řeckého dluhu je vlastněna cizozemci. Dopady řeckých problémů byly a jsou četné. Jednak šlo o zdražování půjček pro řeckou vládu a samozřejmě vše se projevilo v dopadu na kurz eura. Bylo jasné, že tvrdé jádro eurozóny nebude mít jinou možnost, než Řecko finančně pomoci, pokud chtělo zachovat eurozónu v její současné podobě. Řecko muselo též začít s redukcí míry deficitu vzhledem k HDP.

Ministři financí eurozóny nakonec odsouhlasili v průběhu května roku 2010 záchranný balíček pro Řecko v hodnotě 110 miliard eur formou půjček během následujících tří let, přičemž 30 miliardami přispěl Mezinárodní měnový fond (MMF). Čerpání pomoci se úzce navázalo na slíbená řecká úsporná opatření, jejichž zavádění monitorují EU s MMF. V Řecku se opravdu podařilo úsporná opatření a reformy „silně“ nastartovat, tudíž po úvodní květnové splátce z roku 2010 ve výši 20 miliard eur si Řecko na svůj účet připsalo v září téhož roku dalších 9 miliard. V červnu roku 2011 po úspěšném prosazení dalších úsporných opatření v řeckém parlamentu uvolnily EU a MMF další 12-ti miliardovou splátku ze záchranného balíčku z roku 2010. V té době se zároveň začalo diskutovat o poskytnutí dalšího záchranného balíčku z důvodu horšího vývoje řecké ekonomiky, než se očekávalo. Nakonec došlo k dohodě, že Řecko obdrží další podpůrný balíček ve výši 109 miliard eur a zároveň se na záchraně řeckých veřejných

financí budou na dobrovolné bázi podílet i soukromí věřitelé. Tato částka záchranného balíku se nakonec zvýšila letos v březnu na 130 miliard eur a měla by sloužit ke snížení řeckého enormního zadlužení (kolem 160 % HDP) na přibližně 120 % HDP do roku 2020. Řecku se také podařilo domluvit seškrtání zhruba 107 miliard eur ze svého ohromného dluhu se soukromými věřiteli, kteří souhlasili s výměnou řeckých dluhopisů za nové s delší dobou splatnosti, nižší nominální hodnotou a nižším úrokem.

Právě v souvislosti s řeckou krizí se ministři financí EU dohodli už v červnu roku 2010 na vytvoření záchranného mechanismu pro další státy eurozóny v maximální možné výši až 750 miliard eur, pokud by se tyto státy podobně jako Řecko ocitly v problémech. U zmíněné částky se předpokládalo, že může být vyčerpána celá nebo jen z části. Tento krok byl cíleným signálem finančním trhům, že mají důvěřovat eurozóně, neboť nehodlá žádný stát nechat padnout a má na stole konkrétní záchranné plány. Smysl spočíval tedy v tom, aby se finančním trhům dostalo přesvědčivé, autoritativní uklidňující zprávy ohledně budoucnosti vývoje ekonomiky EU, jež se měla mimo jiné projevit v posílení kurzu eura. To, že tento záchranný mechanismus (tzv. euroval) bude využit, se ukázalo již ke konci roku 2010, kdy byla schválena záchranná půjčka Irsku, které se již delší dobu zmítalo ve finanční krizi. Celková výše záchranné pomoci se vyšplhala na 85 miliard eur. Brusel také prodloužil Irsku lhůtu na sražení obrovského rozpočtového deficitu, o kterém se již vědělo, že za rok 2010 přesáhne rekordních 30 % HDP, na 3 %, jak požadují unijní pravidla, o jeden rok, tj. do roku 2015. Nicméně v minulém roce se premiéři a prezidenti členských zemí EU dohodli na vzniku trvalého záchranného mechanismu eurozóny. Evropský mechanismus stability (EMS) se nakonec spustí letos v červenci pod tlakem rostoucí nedůvěry trhů a bude mít kapacitu 500 miliard eur.

4.3 Je Evropa resp. eurozóna optimální měnovou oblastí?

V souvislosti s eurozónou se často mluví o tzv. optimální měnové oblasti. Za co označujeme optimální měnovou oblast a je jí Evropa samotná?

Teorie optimální měnové oblasti přináší kritéria, na jejichž základě se dají posoudit náklady a potřebnost jedné měny. Existují tři hospodářská kritéria a další tři kritéria, která jsou politická. Hlavním problémem, který sledují, je dopad asymetrických šoků na

měnovou oblast. Za zakladatele teorie optimální měnové oblasti jsou považováni tři ekonomové, kanadčan Robert A. Mundell a američané Peter Kenen a Ronald McKinnon.

Mobilita pracovní síly (Mundell)

Mundellovo kritérium zní: „*Optimální měnové oblasti jsou takové oblasti, v jejichž rámci se lidé snadno pohybují.*“ „*Myšlenka spočívá v tom, že náklady sdílení stejné měny budou sníženy, pokud by produkční faktory – kapitál a pracovní síla – byly zcela přemístitelné (mobilní) přes hranice.*“ [1, s. 374]. Při obecně přijímaném předpokladu mobility kapitálu se kalkuluje jen s nedostatkem mobility pracovní síly.

Je tedy Evropa optimální měnovou oblastí z pohledu tohoto kritéria? Zde narazíme, neboť Evropa kritérium mobility pracovní síly nesplňuje. Evropané dostatečně nevyužívají jednotného trhu, který jim dává možnost pracovat a usídlit se kdekoliv v EU. Evropané se navíc velmi málo stěhují i v rámci regionů svých vlastních zemí a dle statistik se stěhujeme zejména z osobních důvodů, nikoliv pracovních.

Diverzifikace výroby (Kennenovo kritérium)

Toto kritérium zní: „*Optimální měnovou oblast tvoří země, jejichž výroba a vývozy jsou široce diverzifikovány a jsou podobné.*“ Členské země by tedy měly mít podle jeho tvrzení značně diverzifikovanou výrobu a současně podobné struktury výroby, aby zbožově hospodářské šoky byly buď symetrické anebo měly menší celkové následky, čímž se sníží potřeba častého přizpůsobování měnového kurzu. [1]. Zemi s produkcí širokého sortimentu výrobků tudíž méně zasáhnou hospodářské šoky týkající se určitého výrobku, než země specializované na úzký sortiment výrobků.

Toto kritérium optimální měnové oblasti Evropa splňuje. Většina evropských zemí je úspěšná v otázce diverzifikace. Podívejme se na Německo a Norsko. Rozdílnost německého obchodu proti tomu norskému, kde dominuje ropa a ryby, předpovídá, že Norsko nemá zájem vstoupit do měnové unie.

Otevřenost ekonomiky (McKinnon)

McKinnonovo kritérium je následující: „*Optimální měnovou oblast tvoří země, které jsou velmi otevřené obchodu a úzce mezi sebou obchodují.*“ McKinnon tvrdí, že malá ekonomika, která je velmi otevřená obchodu, má malou schopnost ovlivňovat ceny svého zboží na světových trzích a v takovém případě nepředstavuje postoupení měnového kurzu takovou ztrátu. [1]. U dvou zemí, které jsou tedy velmi otevřené a úzce

spolu obchodují, pak ztrácí na významu rozdíl mezi domácím a zahraničním zbožím, protože konkurenční prostředí se postará o vyrovnaní ceny většiny zboží, vyjádříme-li je ve stejné měně.

I v otázce otevřenosti ekonomiky je většina evropských zemí úspěšná. V Evropě platí, že většina zemí je tím více otevřenými ekonomikami, čím jsou menší. S ohledem na toto kritérium je tedy většina zemí oprávněna pro vstup do měnové unie.

Politická kritéria

V souvislosti s optimální měnovou unií se uvádí ještě tři optimální měnová kritéria, a to kritérium transferové, kdy optimální měnovou oblast tvoří země dohodnuté na vzájemné kompenzaci nepříznivých hospodářských šoků. Dalším rozumíme kritérium jednotnosti priorit, kdy členské země měnové unie musí dojít ke skutečné shodě na vypořádání se s hospodářskými šoky. A posledním je kritérium soudržnosti, které říká, že když dojde k vyvolání konfliktů mezi národními zájmy vlivem té společné měnové politiky, tak země, které tvoří měnovou oblast, musí přijmout tyto náklady ve jménu společného osudu. [1].

Co se týče těchto kritérií, tak Evropa stále nesplňuje kritérium fiskálních transferů. Cesta k fiskální unii se sice již rýsuje, ale stále je rozpočet EU malý a jakýkoliv systém finančních plateb vyžaduje podstatné zvýšení rozpočtu EU. Kritérium jednotné priority je splněno pouze z části, neboť určitá heterogenita mezi národními prioritami přetrvává. V rámci posledního kritéria nemůžeme pominout stále přítomné národní cítění či neochotu široce sdílet určité důležité součásti národní suverenity.

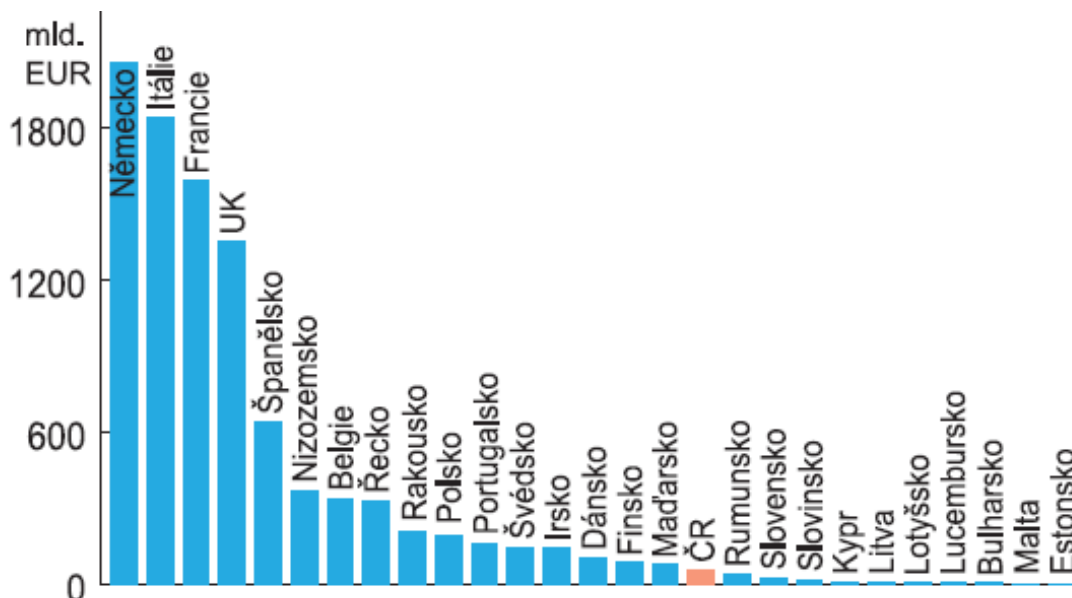
Evropa a spolu s ní i eurozóna, jak jsem již naznačil v kapitolách výše, stále není optimální měnovou oblastí. Teorie optimální měnové oblasti identifikuje a naznačuje náklady hlavně na trzích práce a nutnost přehodnotit fiskální transfery.

4.4 Řešení pro eurozónu?

Jak již bylo řečeno v kapitole č. 4.2 o řecké nemoci eurozóny, vrcholní představitelé EU a eurozóny vytrvale hledají cesty, jak se s dluhovou krizí vypořádat, zajistit stabilitu měnové unie a eura a především ubezpečit o tomto odhodlání vypořádat se s krizí finanční trhy k zajištění důvěry v euro a další integrační proces jako takový. Rozhodující role v tomto snažení připadly Francii a Německu jako hybateli změn a z pohledu Německa jako zemi, která má za záchranu eura nejvíce platit. Mluvil jsem

již o dvou záchranných balíčcích pro Řecko a o jeho restrukturalizaci dluhů, které dosáhly ohromné výše 368 miliard eur. Tuto částku ilustruje i níže uvedený graf spolu porovnáním s ostatními zeměmi EU.

Obr. č. 3: Veřejný dluh v mld. eur v roce 2010

Zdroj: Eurostat, 2012

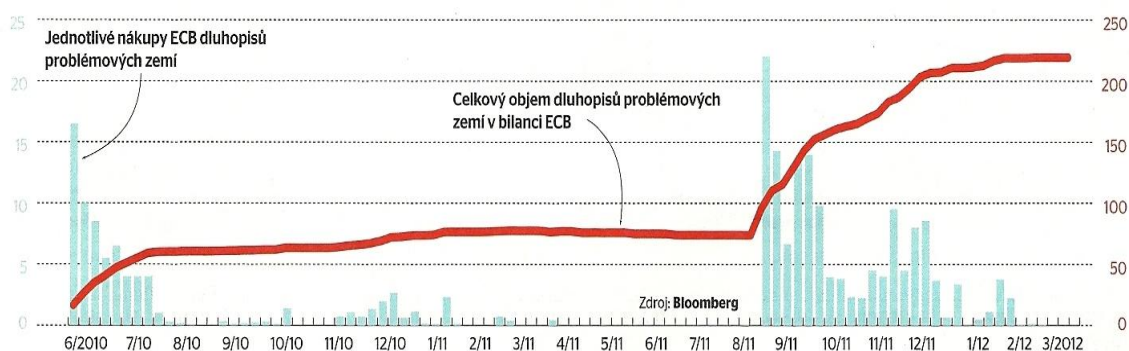
V případě Řecka je vyvíjena jasná snaha o to zabránit jeho bankrotu, což značí situaci, kdy by Řecko jako stát pozbylo schopnosti řádně fungovat a plnit své závazky. Verdikt Evropské rady umožnil si vytvořit představu, co to faktický bankrot dlouhodobé problémové země znamená. V podstatě realistickou reakcí na reálnost a proveditelnost splnění řeckých závazků činí prodloužení časového rozměru těchto závazků. Řekové si na chronické problémy zadělávali řadu let, takže jejich vyřešení také zabere čas. Nezbytností se ukazuje monitorování situace Řecka zvenčí, aby nedošlo k zbytečnému promarnění času. Zapojení soukromých institucí a investorů vzhledem k jejich dlouhodobé angažovanosti a investic, které do řeckých obligací vložili, dává též logiku. Řecko nutně potřebuje restrukturalizovat své dluhy a posílit konkurenceschopnost své ekonomiky. Dál zde pochopitelně figuruje stávající záchranný fond a vznikající trvalý záchranný mechanismus eurozóny (EMS), jejichž účelem vzniku bylo a je použití pro případ potíží dalších zemí jižního křídla eurozóny. Dalším nástrojem eurozóny na boj s dluhovou krizí spočívá v nedávno přijaté mezivládní dohodě, a to Smlouvě o fiskální

odpovědnosti. Nutností zůstává vyřešit systémový problém přílišné heterogenity eurozóny.

Radikálně se ovšem mění i Evropská centrální banka, která se nejen zavázala poskytovat do členských zemí neomezenou likviditu, ale dokonce přistoupila k nákupům vládních dluhopisů. [10]. Evropská centrální banka (ECB) nakoupila od roku 2010 dluhopisy zadlužených evropských zemí ve výši 220 miliard eur. To ilustruje následující obrázek.

Obr. č. 4: Nákupy státních dluhopisů ze strany ECB

(v mld. EUR)

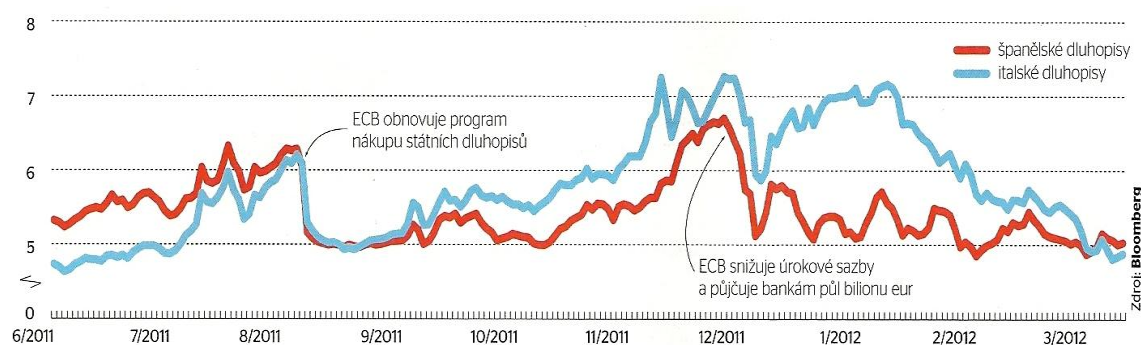
Zdroj: Bloomberg, 2012

Právě v únoru tohoto roku provedla Evropská centrální banka druhé kolo nalévání likvidity do evropských bank. Ovšem kvůli těmto mimořádným dlouhodobým půjčkám likvidity provedených ve dvou emisích na konci loňského prosince a letošního února, kdy poskytla na tři roky celkem zhruba bilion eur, musí odrážet kritiku. „*ECB si od těchto úvěrů slibuje především snížení napětí v evropském bankovním sektoru a zvýšení úvěrové aktivity, neboť finanční trhy i čtvrtý rok od začátku krize svazuje velká nedůvěra – banky si navzájem nevěří.*“ [18, s. 51].

Za zmínku jistě stojí fakt, že zatímco po nejrůznějších eurosummitech ožívají burzy i finanční trhy většinou jen na několik hodin při přijetí nejrůznějších úmluv a dohod, tak prozatím zásahy ECB vždy zafungovaly spolehlivě na delší období. Když loni v srpnu začaly nebezpečně růst požadované výnosy z italských a španělských dluhopisů, začala je ECB opět nakupovat. Úroky během několika dní klesly z více než šesti procent na necelých pět. [18]. Což je též ilustrováno na následujícím obrázku.

Obr. č. 5: Vývoj výnosů 10letých dluhopisů

(v %)

Zdroj: Bloomberg, 2012

4.5 Hodnocení dluhové krize z pohledu Řecka

V závěrečné kapitole této části mé bakalářské práce se ještě jednou vrátím k otázce Řecka. Řecko nyní tedy dostalo příležitost ukázat, „co v něm je“. Buď využije naskytnuté příležitosti a například po vzoru baltských států provede tzv. vnitřní devalvaci, oživí a obnoví průmysl a zaměří se na zefektivnění všeho, co s jeho ekonomikou souvisí. Nebo této šance nevyužije a zabředne ve vnitřních problémech a šarvátkách, čímž dojdou na řadu tvrdší formy a důsledky bankrotu – již určitě bez lidské tváře a možnou ztrátou národního a politického vlivu ve vlastní zemi.

Řecko trpí vysokými mzdami a nízkou produktivitou, tudíž musí tuto nerovnováhu napravit, jinak se z krize nevymotá. Vzhledem k tomu, že rychlý růst produktivity bývá nemožný, zbývá rychlé snížení nákladů. Pokud by Řecko vystoupilo z eurozóny a přešlo na drachnu, nabízela by se možnost devalvace měny, která by podpořila exporty a utlumila importy. Snížila by nadměrnou spotřebu a přilákala do země turisty. Jenže Řecko jednak není exportně zaměřená ekonomika a jednak si je dobře vědomo, že v krátkém období by náklady vystoupení výrazně převýšily možné přínosy. V krátkém období by tedy devalvovala znovu zavedená drachna, došlo by k růstu inflace na dvouciferné hodnoty, kolapsu bankovního systému a buď úplné ztrátě nebo znehodnocení celoživotních úspor a k dalším negativním jevům, které by výrazně a dlouhodobě snížily životní úroveň země.

„Zbývá tzv. vnitřní devalvace: drastické snižování platů, důchodů, sociálních dávek, všeobecné cenové hladiny. Vnitřní devalvace představuje jedinou možnost, jak snížit náklady a zvýšit konkurenceschopnost ekonomiky, která má politicky zakázáno

devalvovat kurs své měny. Snižování platů vypadá logicky. Drobný problém ovšem spočívá ve faktu, že provést vnitřní devaluaci rychle a účinně se snad ještě nikdy žádné zemi nepodařilo.“ [22].

Vnitřní devalvace, politika vnucovaná Řecku ze strany Evropské unie, představuje metodou s velmi bolestivými vedlejšími účinky.

5 Budoucnost evropské integrace

Otázka budoucnosti evropské integrace se teď nachází na pořadu dne. Diskutuje se o ní horečně nejenom na politické scéně či akademické, ale i v tisku a v jiných médiích. Za posledních dvacet let přišla dynamická politizace do té doby čistě ekonomického uskupení ES. Vše započalo Maastrichtskou smlouvou z roku 1992, kdy došlo k přeměně Společenství na Evropskou unii s jednotným vnitřním trhem. Pak následovalo několik dalších smluv, které vyvrcholily Lisabonskou smlouvou přijatou v roce 2009. V následujícím textu se budu zabývat různými modelovými variantami vývoje Evropské unie.

5.1 Vícerychlostní Evropa

Jedná se o termín užívaný pro označení rozdílné integrace. Nejprve ta část členských států, která je toho schopna a má i politickou vůli, dosáhne určitého společného cíle (politiky), přičemž se předpokládá, že ostatní členské státy je budou následovat později. Každá země, která se účastní integračního procesu (každá členská země EU) se zavazuje přijmout všechny existující politiky v rámci integračního uskupení. Může jí však být udělen časový odklad například z důvodů nesplnění požadovaných podmínek.

Tento model vícerychlostní Evropy v současnosti v EU najdeme. Ne všechny nové členské země v posledních letech přijmuly společnou měnu. Někteří odmítají zatím s ohledem na krizi eurozóny společnou měnou euro nahradit národní měny. V souvislosti se Smlouvou o fiskální odpovědnosti probíhají také diskuse o vícerychlostní Evropě. S největší pravděpodobností se tento model použije i při příštích rozšiřováních EU.

5.2 Variabilní geometrie, Evropa na jídelníčku

U variabilní geometrie se také jako v předchozím případě vychází z celé škály oblastí spolupráce a opět se ne každá členská země účastní všech. Některé členské země se rozhodly vyjednat si časově neomezenou výjimku, aby se nemusely některých politik účastnit, i když pro ně splnění daných podmínek není problémem. Rozdíl oproti předchozímu modelu vícerychlostní Evropy spočívá právě v časové neomezenosti výjimky. Existuje zde rozdělení na ty země, které se plně účastní všech politik a jsou jádrem integračního procesu. Ty země, které se účastní jen některých politik, nazýváme

zeměmi periferními. Pro účast na kvalitativně vyšší politice musí stát obstát v hodnocení, zda splňuje podmínky pro účast na této vyšší politice. Jako příklad v rámci EU slouží Velká Británie a Dánsko, které se rozhodly ponechat si svoji národní měnu a nezavázaly se jednotnou měnu zavést jako nové členské státy.

Evropa na jídelníčku je ještě volnějši než variabilní geometrie. V tomto modelu si každý stát zvolí spolupráci v oblastech jeho zájmu. S takovýmto modelem můžeme počítat buď v době vzniku integračního seskupení, nebo k jeho konci. O tom se v rámci EU mluvit zatím nedá.

5.3 Rozpad Evropské unie

Tento scénář v krajním případě počítá s návratem do stavu před 2. světovou válkou. Mezi členskými státy najdeme jak zastánce pokračujícího prohlubování integrace, tak odpůrce, kteří jsou přesvědčeni, že integrace dosáhla svého maxima, ale najdeme také ty, kteří pochybují o schopnosti zachovat EU v dosaženém stupni integrace. Je třeba si připomenout, že ES resp. EU toho za dobu své existence mnoho dokázaly a naplnily všechny motivy evropské integrace, včetně zabránění válečných konfliktů v rozměrech 2. světové války. Ovšem to, jak to skutečně s Evropskou unií bude dál, nám ukáže až čas.

5.4 Cesta od fiskální unie k unii politické

Jak již bylo řečeno ve třetí kapitole, první krok k fiskální unii již byl podpisem Smlouvy o fiskální odpovědnosti učiněn. A od té pak následuje další k politické. „*V podstatě jediným skutečně účinným řešením by pro eurozónu byla v současné krizi fiskální unie, s ekonomickou vládou, dohlížející na udržitelnost veřejných financí a oprávněnou v případě potřeby provádět transfery ve prospěch fiskálně nejslabších zemí.*“ [9, s. 88]. Můžeme si však objektivně říci, že z pohledu voličů ještě čas na tak zásadní krok nepřišel. Hledají se tak za zády voličů jiná řešení, méně radikální, jako v podobě Smlouvy o fiskální odpovědnosti. Je nezbytné také definitivně skoncovat s žitím nad poměry v sociální sféře. Evropa už si prostě takto štědrý sociální stát nemůže dovolit.

Je třeba zdůraznit, že přijetím Lisabonské smlouvy byl učiněn další velký krok k politické unii. Ta vzbuzovala napjatou diskusi evropských politiků (i veřejnosti) především: posílením nadnárodního principu EU, nově ukotvenou právní subjektivitou

celé Unie, nově zformovanými institucemi a vytvořením upravených procedur pro přijímání legislativy. [10].

Aktuální hlasy pro a proti:

Co se týče hlasů pro a proti další integraci do podoby politické unie, tak zde jsem toho názoru, že zde proti sobě v podstatě na jedné straně stojí Německo doprovázené Francií, a na druhé straně Velká Británie. Francie a Německo sdílejí obavy z dalšího rozšiřování nákazy dluhové krize a německé a francouzské banky mají navíc značné množství pohledávek v rizikových jihoevropských zemích. Obě země se snaží získat zpět důvěru finančních trhů a udržet projekt eura při životě, tudíž se snaží jít dál v integraci. Naopak Velká Británie se neúčastní projektu měnové unie a ani není časově zavázána k přijetí eura díky tzv. neúčastnické doložce, kterou si vyjednala při maastrichtských jednáních. Velká Británie nemá obchodní kontakty tak svázané s eurozónou a prosazuje kupředu především evropské reformy týkající se jednotného evropského trhu a strategie udržitelného růstu.

5.5 Další možné budoucí scénáře vývoje EU

Další uvedené scénáře vycházejí z uvedených předpokladů:

- zpomalení integračních procesů a nárůstů odstředivých tendencí na úrovni členských zemí eurozóny vlivem období ekonomické krize,
- neexistence legislativy (precedentu) o vystoupení země z eurozóny,
- vystoupení jakékoliv země z eurozóny by spíše vedlo k prohloubení ekonomických problémů dané ekonomiky.

5.5.1 Úspěšné překonání současné krize a další rozšíření eurozóny

V tomto případě počítáme s třetím předpokladem uvedeným výše, který jsem již rozebral u Řecka v minulé kapitole. Navíc vystoupení jedné země z eurozóny působí obavy negativních dopadů na eurozónu. Velké ekonomiky Francie a Německa se snaží tomuto vyhnout a prosazují zavedení finančních mechanismů na záchranu těchto ekonomik a na prevenci proti podobné situaci v budoucnosti. Pochopitelně může nastat krajní situace nástupu populistických stran při dalším prohlubování a délky krize, což by posílilo názory pro vystoupení z eurozóny. V tomto scénáři se tedy udrží eurozóna v nezměněné podobě a pak by mohlo dojít k jejímu dalšímu rozšiřování, užší koordinaci

hospodářských a fiskálních politik a postupnému vyplňování představ o plnohodnotné politické unii s dostatečně velkým společným rozpočtem a federálními institucemi. [10].

5.5.2 Rozpad eurozóny ve stávající podobě a vytvoření nové měnové unie

Zde se pracuje s myšlenkou akceptace negativního vývoje v ekonomikách zemí PIIGS (Portugalsko, Itálie, Řecko, atd.) Německem. V Německu dojde k přehodnocení postoje k členství v eurozóně a vrátí se k národní měně. Díky vysokým podílům vzájemné obchodní výměny s několika dalšími státy (Rakousko, Nizozemí, atd.) by mohlo dojít k vytvoření nové měnové unie s Německem. Ovšem nebyla by zde jasná role Francie, ta by s největší pravděpodobností musela být zahrnuta do této unie také, kvůli udržení Evropské unie. Je zde však legislativní problém neschopnosti vyloučit stávající problémové členy z eurozóny.

6 Závěrečné hodnocení

Tato poslední hodnotící část se vlastně týká celé mé bakalářské práce a má představovat můj souhrnný pohled na celou problematiku a předestřít mé mínění o vzniku a fungování politické unie. Určitě bych tedy chtěl nejprve zdůraznit, že tehdejší architekti evropské integrace, ať už mluvíme o Robertu Schumanovi, Jeanu Monnetovi či Konradu Adenauerovi, si dobře pamatovali hrůzy druhé světové války a jejich prvotním úsilím bylo jakkoliv zabránit opakování této minulosti. Osobně považuji za velmi důležité poučení z první světové války, kdy po této válce šly vítězné mocnosti cestou izolace Německa. Tentokrát se však snažily o začlenění Německa do vznikajících struktur integrace, neboť si uvědomovaly, že státy, které sblíží a prováží mezi sebou strategicky důležité sektory ekonomiky pro vedení války a zároveň půjdou v integraci ještě dále ke společnému trhu tzv. 4 svobod, tak značně eliminují riziko zažehnutí dalšího válečného konfliktu. Německu pomohla v rehabilitaci také aplikovaná politika sociálně tržního hospodářství, která stála za německým hospodářským zázrakem. Ač Německo začalo znovu nabývat na ekonomické síle, dělo se tak už v rámci evropských společenství. Dnes už je podle mého mínění značně nepravděpodobné, že by se někdy mohly vztahy opět vyostřit tak, jako kdysi a vést k další válce. Dnes Německo nedominuje svojí vojenskou silou tak mocně, jako svou ekonomickou silou. Což už jsem v předchozím textu několikrát ilustroval a popsal. V souvislosti s tím uvedu ještě příklad naší republiky, který dokládá, jak moc je naše země na výkonu německé ekonomiky závislá. Vezmu to z pohledu čísel a statistik. Podíl našeho exportu do Německa činí 32 % a česko – německý obchodní obrat má hodnotu 1 500 miliard korun. Podle informací Česko – německé obchodní a průmyslové komory najdeme v Česku na čtyři tisíce společností, kde je podíl německého kapitálu buď absolutní nebo se dá hovořit o smíšené kapitálové účasti. Naše republika se často označuje jako otevřená a proexportní ekonomika. Silně proexportní ekonomikou je také ta německá, jak již jsem přiblížil. Její exporty ve velké míře směřují do USA a Číny, takže v mnohém to závisí i na tom, jak se bude dařit těmto dvěma zemím v budoucnu.

Pokud bych stále kalkuloval s vidinou nějakého možného střetu či konfliktu, tak mnohem více agresivně se chová Ruská federace, na níž má Evropa stále značnou energetickou závislost. V předchozích kapitolách jsem hovořil o případech, kdy situace došla tak daleko, že nám Rusové doslova zavřeli kohoutky. Pro Evropu do budoucna

bude nezbytné diverzifikovat svou energetickou závislost, abychom v tomto ohledu nebyli na Ruské federaci tak závislí. Ovšem jakékoliv diverzifikování zdrojů povede ke ztrátě klíčových zisků Ruské federace z těchto surovin, které se promítne v jeho hospodářství, proti čemuž se Rusko bude jistě bránit. Navíc i vzhledem k současnému politickému vývoji v Rusku, který v podstatě stagnuje a omezil se jen na jména dvou mužů, kteří si v celku bez odporu vyměnili pozice, aby si udrželi moc, nemůžeme očekávat, že by v Rusku došlo k nějakému zásadnímu přehodnocení jeho energetické politiky. Zde tedy k dalším vyhroceným situacím dojít rozhodně může.

Nicméně současný problém, který se teď dostal opět do popředí, je již několikrát zmiňovaná dluhová krize, jenž straší eurozónu. Zde opět hlavní úsilí na záchranu eurozóny vyvíjí Německo spolu s Francií. Své odhodlání na záchraně eura obě země nedávno prezentovaly stvrzením Smlouvy o fiskální odpovědnosti. I vzhledem k prozatím úspěšnému odvracení bankrotu Řecka, kde díky vidině této možnosti dochází k nárůstu pravicového extremismu, se domnívám, že řešením současné krize do budoucna bude cesta k politické unii. Faktem ovšem zůstává, že stále jsme od ní dosti daleko a že nás výhledově podle mnoha tvrzení ekonomů a analytiků v průběhu dalších deseti let v souvislosti s řešením dluhové krize nečekají žádná závratná tempa růstu. Na povrch se tak dostávají názory odpůrců další integrace, jakým je např. Václav Klaus. Mnozí si naopak v souvislosti s dluhovou krizí představují, že by měl započít proces desintegrace vedoucí na úroveň vnitřního trhu, který bude garantovat svobodu pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Bez něj by si totiž obyvatelé EU těžko udrželi stávající životní úroveň a bez něj bychom měli problémy si udržet konkurenceschopnost proti dynamicky rostoucímu asijskému kontinentu, opět zejména proti již zmíněné Číně. Podle mého názoru úkolem eurozóny bude především zajistit vyrovnání a zvyšování konkurenceschopnosti, která se před krizí vyvíjela diametrálně odlišně v jižních a severních státech eurozóny. Stále se nevyřešil problém velkých finančních nerovnováh mezi zeměmi a skupinami zemí. Stále tak proti sobě stojí velcí dlužníci a dovozci, a na druhé straně exportně zaměřené země ve věřitelské pozici. Např. v eurozóně Německo v minulém desetiletí půjčovalo Řecku na nákup německého zboží. Právě Řecko se stále snaží všichni v eurozóně udržet, obávají se nebezpečí dominového efektu, který by mohl vyvolat pochybnosti i o členstvích jiných zemí. Už jednou jsem o problému eurozóny mluvil. Společná měna a jednotná měnová politika propůjčovaly jižnímu křídlu eurozóny falešnou kredibilitu a levné úvěry, čímž si země jižního křídla

eurozóny žily nad poměry. Na druhé straně Německo tlačila až k deflační situaci a tím se v německé ekonomice spořilo, klesaly jednotkové mzdové náklady a rostla orientace na export. Lze tedy předpokládat, že s ohledem na tyto skutečnosti, bude Evropská unie výhledově v době zmiňovaných deseti let souběžně fungovat podle dvou výše popsaných modelů: vícerychlostní Evropy a variabilní geometrie.

Považuji tedy za správné řešení, aby EU za současné situace směřovala k fiskální a posléze politické unii, čímž by se mimo jiné mělo napomoci ke společnému zkrocení dluhů svých členů. Ovšem tento stav není jen otázkou pro politiky, ale především pro samotné občany Evropské unie. Otázkou tak zůstává, jak moc je z našeho pohledu politická unie chtěná či ne. Zároveň naše názory ovlivňují nejenom eurooptimisté, ale i euroskeptici. Jak by vlastně taková politická unie, jistě vytvořená na principu federace jako Spojené státy americké či Spolková republika Německo, vypadala? Současnou komisi by nahradila evropská vláda vzešlá z celoevropských voleb. Rada by se pravděpodobně transformovala do druhé komory Evropského parlamentu, v níž by měl každý stát stejný počet zástupců – senátorů. Platilo by se jednotnou členskou měnou ve všech státech EU a měli bychom jednu centrální banku. Soudní dvůr by musel zastat více aktivit a mít tak rozšířené pravomoci. Jako klíčové bych označil výrazné posílení evropského rozpočtu, aby byl schopen vyrovnat nerovnováhy způsobené například hospodářskými cykly nebo přírodními katastrofami. Členské státy by jistě stále disponovaly potřebnou samostatností pro řešení vlastních problémů a stanovení vlastních priorit, nicméně navenek by se federace prezentovala jako jeden celek.

7 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo vymezit příčiny a obsah motivů, které vedly ke vzniku myšlenky sjednocení evropských národů, dále pak zjistit, zda tyto náměty nabývají významu a oprávněnosti i v dnešní době. Poté zanalyzovat jejich aplikaci či naopak absenci v procesu evropské integrace. Závěrem nalézt odpověď na otázku, kam Evropa v průběhu integračního procesu již došla.

Práce je doplněna několika grafy souvisejícími jednak s Řeckem, a jednak s Evropskou centrální bankou, sloužících k názorné podpoře faktů a argumentů v textu.

Jednotlivé části práce jsem pečlivě sestavoval tak, aby vedly ke splnění požadovaných cílů stanovených v úvodu práce. Díky tomu jsem došel ke konečným závěrům a názorům, které jsem shrnul ve vlastním zhodnocení této bakalářské práce v předešlé kapitole a také jsem již v úvodní kapitole vyjádřil své názory na jednotlivé integrační motivy evropské integrace z pohledu jejich aktuálnosti v dnešní době.

Tedy kromě ústředního cíle integračního procesu na území Evropy, zajištění a udržení míru a zabezpečení demokracie, se objevily i potřeby vymanit se z dominance USA a bránit se proti rozpínavosti Sovětského svazu.

Na základě vybraného ekonomického motivu integrace, jehož aplikací mělo dle původních myšlenek otců zakladatelů evropské integrace dojít k vyrovnání dominance USA nad Evropu, jsem se zabýval nastolením a fungováním evropské měnové unie a jejími současnými problémy. Zhodnotil jsem dluhovou krizi také z pohledu Řecka, kde je nepochybné, že Řecko musí jít cestou vnitřní devalvace, neboť pokud by došlo k opuštění eura z jeho strany, tak by v krátkém období náklady převýšily přínosy tohoto vystoupení z eurozóny a vše by v konečném důsledku vedlo ke snížení životní úrovně země.

Závěrem jsem řešil otázku, zda zvolit cestu k politické unii či ne. Jsem přesvědčen a několikrát jsem to v textu prezentoval, stejně jako v závěrečném zhodnocení mé bakalářské práce, že cesta k politické unii je běh na dlouhou trať, ale že to je správná cesta.

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Veřejný dluh k HDP (%)	36
---	----

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Ekonomická síla zemí Evropské unie.....	30
Obr. č. 2: Deficity veřejných rozpočtů k HDP v roce 2009.....	35
Obr. č. 3: Veřejný dluh v mld. eur v roce 2010	40
Obr. č. 4: Nákupy státních dluhopisů ze strany ECB	41
Obr. č. 5: Vývoj výnosů 10letých dluhopisů	42

Seznam použitých zkratk

AA+	Very strong capacity to meet financial commitments
AAA	Extremely strong capacity to meet financial commitments
APEC	Asijsko – tichomořská hospodářská spolupráce
BMW	Bayerische Motoren Werke AG
CEEAC	Hospodářské společenství zemí střední Afriky
CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
COMESA	Společný trh pro východní a jižní Afriku
EAC	Východoafrické společenství
ECB	Evropská centrální banka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMS	Evropský stabilizační mechanismus
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
MMF	Mezinárodní měnový fond
NAFTA	Severoamerická zóna volného obchodu
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OEHS	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
OSN	Organizace spojených národů
PIIGS	Zkratka anglických jmen problémových zemí eurozóny (Portugal, Italy, Ireland, Greece a Spain)

SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké

Seznam použité literatury

- [1] BALDWIN, Richard., WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, 478 s., ISBN 978-80-247-1807-1
- [2] CIHELKOVÁ, Eva. a kol. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2002, 244 s., ISBN 80-247-0193-6
- [3] CIHELKOVÁ, Eva., JAKŠ, Jaroslav., a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2004, 377 s., ISBN 80-245-0854-0
- [4] CIHELKOVÁ, Eva., HOLUB, Alois., JAKŠ, Jaroslav. *USA, Japonsko, SRN*. Praha: Oeconomica, 2003, 136 s., ISBN 80-245-0594-0
- [5] DAVIES, Norman. *Evropa – Dějiny jednoho kontinentu*. Druhé, revidované vydání. Praha: Prostor, 2005, 1365 s., ISBN 80-7260-014-1
- [6] DELOUCHE, Frédéric. *Dějiny Evropy*, 2. doplněné, rozšířené vydání. Praha: Argo, 2001, 416 s., ISBN 80-7203-317-4
- [7] DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2010, 220 s., ISBN 80-7178-725-6
- [8] FIALA, Petr., PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s., ISBN 80-7325-015-2
- [9] JANÁČKOVÁ, Stanislava. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, 99 s., ISBN 978-80-86547-95-4
- [10] LACINA, Lubor., OSTŘÍŽEK, Jan. a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. přepracované a rozšířené vydání, Brno: Barrister & Principal, spol. s r.o., 2011, 468 s., ISBN 978-80-7364-044-6
- [11] KUČEROVÁ, Irah. *Ekonomiky členských států Evropské unie*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2003, 123 s., ISBN 80-246-0650-X
- [12] KUNEŠOVÁ, Hana., MRKVAN, Radomír. a kol. *Evropská unie: vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005, 256 s., ISBN 80-7043-390-6

[13] KUNEŠOVÁ, Hana., CIHELKOVÁ, Eva. a kol. *Světová ekonomika, nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, 319 s., ISBN 80-7179-455-4

[14] Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského společenství. Praha: Victoria Publishing, 1994, ISBN 80-85865-02-5

[15] ZAHRADNÍK, Petr. *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. Praha: C. H. Beck, 2003, 364 s., ISBN 80-7179-472-4

[16] ŽÁK, Milan. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 1999, 806 s., ISBN 80-7201-172-3

Články v seriálové publikaci:

[17] NĚMEC, Jan. *Kapitalismus na smrtelné posteli*. Ekonom. Praha: Economia, a.s., 2012, č. 11, s. 50-53. ISSN 1210-0714

[18] NĚMEC, Josef. *Reportáž z okupované banky*. Ekonom. Praha: Economia, a.s., 2012, č. 8, s. 7-12. ISSN 1210-0714

[19] PRAVEC, Jan. *Německo má chuť na Evropu*. Ekonom. Praha: Economia, a.s., 2012, č. 10, s. 5-9. ISSN 1210-0714

Elektronické zdroje

[20] blisty.cz [online]. *Projekt plynovodu Nabucco utrpěl fiasko*, Aktualizace 15. 2. 2012, [cit. 2011-04-28]. Dostupné na www: <http://www.blisty.cz/art/62328.html>

[21] businessinfo.cz [online]. *Strategie Evropa 2020*, Aktualizace 5. 11. 2010, [cit. 2012-04-28]. Dostupné na www: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/strategie-evropa-2020/1000521/58802/>

[22] cepin.cz [online]. *Pavel Kohout: Jak vyléčit Řecko*, Aktualizace 13. 05. 2010, [cit. 2012-04-28]. Dostupné na www: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=942>

[23] euroskop.cz [online]. *Historie EU*, [cit. 2012-04-28]. Dostupné na www: <http://www.euroskop.cz/9021/sekce/eu---zakladni-data/>

[24] euroskop.cz [online]. *Winston Churchill: Spojené státy evropské*, Curych, 19. září 1946 [cit. 2012-04-28]. Dostupné na www: <http://www.euroskop.cz/8613/10951/clanek/spojene-staty-evropske>

- [25] europa.eu [online]. *Základní informace o Evropské unii*, [cit. 2012-04-28]. Dostupné z www: http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_cs.htm
- [26] *Měsíčník EU aktualit* [online časopis]. 2012- [cit. 2012-04-28]. Dostupné z www: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Mesicnik_2009_03.pdf
- [26] europa.eu [online]. *Historie Evropské unie*, [cit. 2012-04-28]. Dostupné z www: http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_cs.htm
- [27] ces.vse.cz [online]. *Integrační proces v západní Evropě*, [cit. 2012-04-28]. Dostupné z www: http://ces.vse.cz/portal/index.php?page=view_chapter&kap=16

Abstrakt

JÍŠA, Václav. *Rozbor motivů evropských integračních procesů*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 58 s., 2012

Klíčová slova: Evropská unie, eurozóna, integrace, motiv, evropská dluhová krize

Předložená práce se zabývá jednotlivými motivy vzniku dlouholetého procesu integrace na území Evropy. Teoretická část se věnuje smyslu integrace a vymezení základních integračních etap. Dále nabízí hodnocení aktuálnosti jednotlivých motivů. Obsahem třetí části je rovněž rozbor oprávněnosti a aktuálnosti zvoleného motivu v dnešní době. Čtvrtá část se z praktického hlediska věnuje nastolení a fungování evropské měnové unie a jejími současnými problémy. Závěrečné dvě kapitoly bakalářské práce by měly čtenáři přinést odpověď na to, zda řešením evropské dluhové krize je cesta k politické unii a zda byl splněn hlavní cíl a klíčová myšlenka procesu evropské integrace – zajištění míru a vybudování demokracie na území „starého kontinentu“.

Abstract

JÍŠA, Václav. *Analysis of the motives of European Integration Processes*. Bachelor thesis. Pilsen: The Faculty of Economics University of West Bohemia, 58 p., 2012

Key words: the European Union, eurozone, integration, motive, european sovereign debt crisis

The bachelor thesis considers of the individual motives of long-time process of integration in Europe. The theoretical part deals with the sense of integration and the definition of basic integration phases. Then it offers the assessment of topicality of individual motives. The third part contains the analysis of legitimacy and topicality of some of these motives today. The fourth part deals from the practical point of view with the establishment and functioning of European Monetary Union and its current problems. The final two chapters of the bachelor thesis should bring the answer if the solution of the european sovereign debt crisis is the way to political union. It should also explain if the main aim and keynote of the European Integration Process – peace securing and building democracy on the territory of “the Old Continent” has been satisfied.